

Grønlands postkoloniale handlerum

Af:

Søren Rud

Lektor i historie ved Saxo-Instituttet, KU

Introduktion til temanummeret

Dette temanummer af *Culture & History. Student Research Papers* er vokset ud af undervisningen på historiefaget på Saxo-Instituttet. Her deltog to af forfatterne (Sebastian Lundsteen Nielsen og Rasmus Skov Andersen) i et kandidatkursus i postkoloniale studier med Grønland som case. Den sidste forfatter (Mathias Nielsen) har arbejdet med Grønlands historie i sit bachelorprojekt. I de tre artikler behandler forfatterne henholdsvis det grønlandske 1970er rockband Sumes bidrag til forhandlingen af grønlandsk identitet, Grønlands rolle under klimaforandringerne samt grønlandske politikeres anvendelse af internationale økonomiske udviklingsdoktriner i spillet om autonomi og indflydelse. De belyser dermed nye spændende aspekter af Grønlands historie, og landets forhold til Danmark og resten af verden. Fælles for artiklerne er imidlertid også, at de med forskellige udgangspunkter re-aktualiserer det postkoloniale ur-tema om handlerum eller agency.

Dette tema opstod især i kølvandet på den palæstinensisk-amerikanske litteraturforsker Edward Saids skelsættende værk *Orientalism*, der udkom i 1978 (Said: 1978). Said beskrev, med sit begreb ”orientalisme”, hvordan Vesten konstruerede Orienten som en slags modbillede på sin egen identitet – hvor Vesten var rationel, handlingsorienteret og dynamisk, var Østen irrationel, apatisk og statisk. Den amerikanske kulturanthropolog Ann Fienup-Riordan overførte Saids orientalismebegreb til en arktisk sammenhæng som eskimoorientalisme i *Freeze Frame. Alaska*

Eskimos in the Movies fra 1995 (Fienup-Riordan: 1995). Ifølge Fienup-Riordan fortæller vestlige fremstillinger af inuit altså mere om vestlig selvforståelse end om inuit – vestlige aktører konstruerede på sin vis inuit som en fortidig version af dem selv: ”Just as representations of the Orient mirror the Occident in specific historical moments ..., so representations of Eskimos provide another window into the history of the West.” (Fienup-Riordan: 1995, xi) Fienup-Riordan analyserede i sit arbejde etableringen og forandringerne i disse vestlige kulturbilleder. Imidlertid opstod der hurtigt kritik af denne tilgang: Hvis produktionen af viden om ikke-vestlige kulturer siger mere om Vestens selvforståelse og magtstrategier, hvilken rolle spiller ”de andre” så? Et af de mest relevante og sejlivede spørgsmål, der opstod i den postkoloniale forskningstradition, handlede derfor om det, man kan kalde handlerum. Diskussionerne om handlerum, eller agency om man vil, drejer sig altså især om muligheden for og vigtigheden af at fremanalysere den rolle de koloniserende spillede.

Diskussionerne om handlerum udfoldede sig eksempelvis blandt medlemmerne af den såkaldte Subaltern Studies Group, der etablerede sig i begyndelsen af 1980’erne (Chaturvedi: 2000). I de tidlige år var omdrejningspunktet for gruppens forskere et opgør med den traditionelle historieskrivning om Indien. Gruppemedlemmerne var inspireret af Antonio Gramsci og ønskede især at inddrage bønderne, der ikke havde en central plads i et traditionelt marxistisk perspektiv, i historien (Chaturvedi: 2000). Derfor arbejdede Subaltern Studies-forskerne på at fremanalysere de indiske bønders handlerum, ved at søge kilder til deres ageren og ved at tage denne ageren alvorligt som politiske handlinger.

Efterhånden kom subalternprojektet dog til at handle mere om identitet og repræsentation. Herigennem blev spørgsmålet om hvem der kan komme til orde omdrejningspunktet for de teoretiske overvejelser. Den indiske litteraturkritiker Gayatri Chakravorty Spivak stillede eksempelvis i 1988 spørgsmålet: ”Kan de subalterne tale?” (Spivak: 1988). For Spivak betegner subalterne de befolkningsgrupper, der er udgrænset fra en hegemonisk kultur. Spivak rettede den analytiske opmærksomhed mod det paradoks, at de identitetskategorier, som de subalterne beskrives gennem, og ofte tager på sig, er rodfæstet i den dominerende kultur. Ud af disse overvejelser voksede Spivaks berømte spørgsmål, der går på, hvorvidt de subalterne overhovedet har en stemme, som vi kan høre? Spivak påpegede dog også det potentiale, der ligger i at bruge den dominerende kulturs identitetskategorier strategisk som udgangspunkt for politisk eller

kulturel mobilisering. Et centralt begreb for Spivak i denne forbindelse er strategisk essentialisme.

Mathias Nielsen sætter Spivaks spørgsmål i spil i sin analyse af, hvordan grønlandsk identitet fremtræder i det grønlandske band Sumes musik og tekstunivers. I forlængelse heraf undersøger Nielsen, hvordan bandets påkaldelse af den inuitiske tradition på ene side kan forstås som en bekræftelse af den koloniale diskurs, men på den anden side også som en strategisk (essentialistisk) brug af de eksisterende identitetskategorier. Nielsen sætter her den Foucault-inspirerede geograf Doreen Massey over for Spivak og stiller spørgsmålet: Skal Sumes påkaldelse af grønlandsk identitet forstås som en ”reaktionær og problematisk” dyrkelse af ”essentielle identiteter” eller en strategisk ”modfortælling” vendt mod virkningerne af dansk kolonialisme?

Som et andet aspekt af handlerums-temaet, har postkoloniale forskere interesseret sig for, hvordan den postkoloniale stat får sin identitet. Det centrale spørgsmålet i Partha Chatterjees *Nationalist Thought and the Colonial World: A Derivative Discourse?* er hvorvidt den postkoloniale stat blot er afledt af den vestlige stat (Chatterjee: 1996). Herunder analyserede han, hvordan postkoloniale stater på den ene side har gjort op med den konkrete undertrykkelse ved at vriste sig fri fra kolonimagtens greb, men på den anden side viderefører temaer, kategorier, tænkemåder og institutioner, som er vokset ud af den koloniale magtrelation.

Sebastian Lundsteen Nielsen, tager, blandt andet med inspiration fra Chatterjee, fat på spørgsmålet om, hvordan Grønland positionerer sig på en international scene præget af klimaforandringer. Dermed skriver han sig ind i en meget aktuel agenda, hvor danske forskere med speciale i arktisk antropologi, som Lill Rasted Bjørst og Frank Sejrsen, har analyseret Grønlands rolle. Lundsteen Nielsens analyse er imidlertid anderledes i den forstand, at han eksplicit bruger postkolonial teori til at dekonstruere nogle af den eksisterende forsknings grundlæggende begreber. Argumentet er blandt andet, at vi med udgangspunkt i den postkoloniale teori kan forstå Grønlands strategi som en udfordring af ”en vestlig teleologisk udviklingstanke”.

I den sidste artikel fokuserer Rasmus Skov Andersen på Grønlands position i henseende til udvikling og selvstændighed. I en analyse, der tager sit empiriske afsæt i en OECD-rapport som

August 2020

det grønlandske hjemmestyre bestilte i 1999, adresserer Andersen et andet aspekt af handlerumstemaet: Hvordan kan vi forstå grønlandske politikeres brug af en økonomisk baseret udviklingsdiskurs? Den kritiske forskningsstrømning Post Development Theory anser udviklingsdiskursen som en direkte forlængelse af koloniale og imperiale politikker – men Andersen demonstrer i artiklen, at grønlandske politikere anvender udviklingsdiskursen strategisk. Som Andersen skriver, har udviklingsdiskursen rødder i koloniale forestillinger, men ”den bliver brugt af Grønland i et forsøg på at positionere sig mere selvstændigt ift. landets tidligere koloniasator.”

Til sammen udgør de tre artikler altså spændende nye bud på, hvordan vi kan forstå Grønlands situation i et historisk perspektiv. De reaktiverer, gennem deres analyser af interessante og underbelyste empiriske cases, en klassisk diskussion om politiske/identitetsmæssige strategier og synliggør på den måde centrale aspekter af Grønlands postkoloniale handlerum. I dag hvor Grønland og Arktis er blevet genstand for intens (stormagts-)interesse, er det et interessant og velkomment bidrag.

Min forhenværende kollega på Saxo-Instituttet Søren Ivarsson har bidraget til at få dette særnummer i stand. Vi var således begge undervisere på det kandidatkurset, som to af artiklerne er vokset ud af. Søren Ivarsson var også (igen sammen med undertegnede) initiativtager til studiegruppen *Teoricellen* for studerende og ansatte, som har dannet rammen om adskillige faglige diskussioner, herunder også under arbejdet med temanummer-artiklerne. Søren Ivarsson var i de år han virkede på instituttet en drivkraft som forsker, som underviser og i den sociale sfære. Han er stærkt savnet!

Litteraturliste:

- Chatterjee, Partha. 1986: *Nationalist Thought and the Colonial World: A Derivative Discourse?* University of Minnesota Press.
- Chaturvedi, Vinayak. 2000: *Mapping subaltern studies and the postcolonial.* Verso.
- Fienup-Riordan, A. 1995: *Freeze frame. Alaskan Eskimos in the movies.* University of Washington Press.
- Said, Edward W. 2003 (1978): *Orientalism.* Penguin.
- Spivak, G.C. 1988: "Can the Subaltern Speak?". Cary Nelson & Lawrence Grossberg (eds.): *Marxism and the interpretation of Culture*, s. 271-313. University of Illinois Press.

”Gennem mine årer fosser fjeldenes store
elve” – Forestillinger om grønlandskhed
hos det grønlandske rockband Sume,
1973-1976

Af:
Mathias Nielsen
Historie

ABSTRACT: Sume var det første rockband til at synge på grønlandsk, og i deres tekster fra 1973-1976 udtrykker de sig ofte om grønlandskhed. Bandet giver udtryk for en essentialistisk forståelse af grønlandsk identitet som en naturlig, autentisk størrelse, der er truet af den danske kolonisering. Med forskellige perspektiver på essentialisme fra hhv. Doreen Massey og Gayatri Chakravorty Spivak viser jeg i artiklen, hvordan det fra forskellige teoretiske ståsteder er muligt at anskue Sumes essentialisme som enten hæmmende og ekskluderende eller som et nødvendigt våben i en politisk, antikolonial mobilisering.

NØGLEORD: grønlandskhed, rockmusik, postkoloniale studier, essentialisme, Sume

Indledning

Grønlænderne var oprindeligt et folk, som levede i pagt med naturen og solidarisk fællesskab med hinanden. Denne naturlige tilstand blev ødelagt af de danske koloniserer, som gennem deres undertrykkelse og udbytning medførte passivitet, modløshed og tab af identitet. Den voldsomme og skadelige udvikling i Grønland i 1950’erne og 1960’erne medførte en opvågning, og nu, i 1970’erne, stod grønslænderne med et ansvar for at finde tilbage til en autentisk grønlandsk livsform, tage skæbnen i egen hånd og gøre oprør mod den imperialistiske, kapitalistiske danske stat.

Dette er grundfortællingen om det grønlandske folk, som man finder den hos det grønlandske rockband Sume omkring de tre lp’er, de udgav i perioden 1973-1976, hvor de opnåede stor popularitet i Grønland og også en del opmærksomhed i Danmark. Citatet i artiklens titel stammer fra nummeret ”Aasarisseruttora”¹ (Sume 1974) og er et eksempel på bandets forestillinger om den stærke tilknytning til den grønlandske natur. Sume var en del af en bredere kulturel/politisk tendens i 1970’erne, hvor man søgte mod en forestillet oprindelig, autentisk grønlandsk identitet (Olsen 2005: 209-211). Sume var bannerførere for denne udvikling – de var det første rockband, der sang på grønlandsk, og dette var blot én af flere måder, hvorpå de udtrykte vigtigheden af at bevare og styrke grønlandskhed i kampen for frihed fra dansk kolonialisme.

Forskningen i Grønlands historie i anden halvdel af 1900-tallet er mangelfuld, og med denne artikel søger jeg at uddybe og nuancere den. Mit udgangspunkt, rockmusikken i 1970’erne, er hidtil ikke behandlet af faghistorikere, men der har været nogle musikvidenskabelige undersøgelser. Disse har primært beskæftiget sig med klassiske musikfaglige spørgsmål omkring melodik, harmonik, arrangement osv. De berører også spørgsmål om kultur og identitet, men tilgangen her er ikke uproblematisk. I første del af artiklen problematiserer jeg dette aspekt ved musikforskningen, og det er med udgangspunkt i blandt andet Michel Foucault, at jeg peger på en problematisk essentialisme i opfattelsen af grønlandskhed. Derefter introducerer jeg to forskellige teoretiske positioner og viser, hvordan de giver forskellige perspektiver på spørgsmål

---

¹ Højsommer

om identitet og essentialisme. Det drejer sig om en foucaultiansk antiessentialisme hos geograf Doreen Massey samt litterat og filosof Gayatri Chakravorty Spivak, som peger på, at essentialismen i en postkolonial kamp kan være et nødvendigt politisk våben. Herefter analyserer jeg tekster fra Sumes tre lp'er i perioden 1973-1976 samt interviewudtalelser med henblik på de forestillinger om grønlandskhed, der kommer til udtryk i deres virke. Slutteligt følger en diskussion, der viser, hvordan de to teoretiske ståsteder giver vidt forskellige bud på følgerne af en essentialistisk identitetsopfattelse i kampen for at nedbryde koloniale relationer.

Forskningsdiskussion og teoretisk tilgang

Omfanget af forskning i Grønlands historie er ikke stort, og særligt perioden omkring og efter daniseringen² har ikke været grundigt belyst, og oftest i bredere, politisk-historiske værker (Gulløv 2017; Sørensen 1983; Olsen 2005). Forskningen i grønlandsk musikhistorie i perioden 1950-2000 har næsten udelukkende beskæftiget sig med traditionelle musikfaglige spørgsmål. Min tilgangsvinkel er anderledes, mere fokuseret på krydsfeltet mellem identitet, kultur og magt, inspireret af poststrukturalistisk og postkolonial teori.

Musikvidenskaberne Brian A. Johansen og Birgit Lyngé har begge beskæftiget sig med den grønlandske musik i 1970'erne, og de har et tydeligt fokus på traditionelle musikvidenskabelige emner som melodik, harmonik, arrangement osv. De berører også sporadisk spørgsmål om identitet, kultur og sted, og her udviser de begge en problematisk essentialistisk tendens. Johansen betragter 1970'ernes rockmusik fra Grønland som grundlæggende ikke-grønlandsk (pga. det musikalske udtryk: rock). Hos Johansen er det tydeligt, at den grønlandske og vestlige kultur, selvom de nok kan sameksistere, er to afgrænsede størrelser (Johansen 1991: 65). Hos Lyngé finder man noget nær de samme opfattelser. Hun har endda opført et skema over forskellige faktoreres indflydelse på grønlandsk musik i 1970'erne, hvor hun skelner mellem grønlandsk kultur og "udenlandsk" kultur (Lyngé 1981: 123). Ordet 'udenlandsk' får lov at stå i citationstegn, som var det en kunstig/heuristisk kasse, hvorimod grønlandsk kultur kommer til at fremstå som en homogen og i høj grad virkelig klassificering, adskilt fra det 'udenlandske'.

---

² En omfattende reformperiode, der indledtes med indlemmelsen af Grønland som amt i Danmark i 1953, hvor man på mange områder forsøgte at få Grønland til at ligne Danmark mere

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

Det er med afsæt i Michel Foucaults tænkning om magt og viden, at jeg vurderer dele af Johansens og Lynges forskning som problematiske. Magt og viden er hos Foucault uløseligt forbundne (Foucault 2002: 42), og det forhold fører til en måde at tænke identiteter som værende flydende, historiske størrelser, der befinder sig i et altid aktivt forhandlingsrum. Man kan i store træk betegne Foucaults projekt som udbredelsen af denne tænkemåde – at nedbryde forestillinger om nødvendighed og essentielle identiteter (Heede 1992). Foucaults tænkning har også haft stor indflydelse indenfor postkoloniale studier, og dette kan blandt andet ses i den indiske historiker og statskundskaber Partha Chatterjees figur *rule of difference* (Hall 2000: 7), der bygger på idéen om, at det grundlæggende træk ved kolonialisme er racisme, forestillingen om den fundamentale forskel mellem essentielle identiteter – ’os’ og ’dem’. Racismen er essentialistisk og gør derfor vold på menneskers muligheder for at tænke og være noget andet. Derudover legitimerer den essentialistiske tolkning en mere konkret, materiel undertrykkelse (korporlig, økonomisk, osv.) af de koloniserede. I forlængelse af disse tanker må man se Brian Johansen og Birgit Lynges forskning som en problematisk essentialistisk fortsættelse af koloniale identitetsforestillinger, da de viderefører idéer om fundamentalt forskellige kulturer.

Forestillingen om national identitet, i dette tilfælde grønlandskhed, bunder bl.a. i en forestilling om sted. I geograften Doreen Masseys artikel ”A Global Sense of Place” (Massey 1994) bliver vi præsenteret for hendes forslag til, hvordan vi kan tænke steder på en ikke-essentialistisk måde. Verdens geografiske fragmentering og dertilhørende opløsninger af rum og grænser har ifølge Massey ført til en længsel efter sammenhæng mellem sted, *community* og identitet. Denne jagt efter stedet er blevet opfattet som reaktionær – som en søgen efter en idealiseret tid “when places were (supposedly) inhabited by coherent and homogeneous communities” (Massey 1994: 146), altså en form for essentialistisk, romantisk eskapisme, der hyppigt fører til nationalistiske bevægelser kamp for at ’gen’skabe denne forestillede fortid. Mange af dem, som ikke har kontrol med udviklingen, føler sig kastet rundt af globale kræfter uden modsvar. Dette fører ofte til en dyrkelse af det lokale sted, som er problematisk på den måde, at den indbefatter en forestilling om klart afgrænsede, homogene, essentielle identiteter, som står i et fiktivt modsætningsforhold til hinanden. For Massey (i en foucaultiansk ånd) er essentialismen

problematiske, da den er ekskluderende – begrænser muligheden for at indtage alternative identitetspositioner.

Massey foreslår en alternativ, ekstrovert fortolkning af sted: “In this interpretation, what gives a place its specificity is not some long internalized history but the fact that it is constructed out of a particular constellation of social relations, meeting and weaving together at a particular locus.” (Massey 1994: 154) Stedet skal altså ses som et skæringspunkt for forskelligartede kulturelle påvirkninger. Stedet er ikke statisk, men dannes og omdannes kontinuerligt. Stedet bærer ikke en monolitisk, homogen identitet, men er fuldt af interne konflikter. Stedet kan stadig have en unik karakter og et specifikt særpræg, men i stedet for en essentiel, statisk kerne er det specifikt for stedet den måde, det har lagt rum til mødet mellem forskelligartede sociale relationer (Massey 1994: 156). Dermed kan man have en identitetsforståelse, der giver plads til uendeligt mange måder at tænke og være på.

Denne teoretiske tilgang benytter musikvidenskaber Andreas Otte sig af i sin forskning i grønlandsk populærmusik fra de sidste par årtier. Han beskriver, hvordan musikken efter Sume i en lang periode bar et specifikt grønlandsk præg, især i form af sproget. Når man kommer frem til 2000 sker der dog en ændring, hvor den nye generation synger på engelsk og, hvor medlemmerne af scenen selv tolker deres musik som et tegn på, at man indgår på lige fod i en bredere vestlig modernitet (Otte 2015). Hjemmestyret har i de store linjer bibeholdt en essentialistisk opfattelse af grønlandskhed, hvorimod man i populærmusikscenen finder ”en anden identitetsdiskurs baseret på forestillinger om grønlandsk identitet som noget mere inkluderende, komplekst og erfaringsbaseret.” (Otte 2012: 52) Det er dette blik for identitet og kultur som en kontinuerligt genforhandlet størrelse, jeg forsøger at føre tilbage til Sume i 1970’erne, hvor essentialistiske forestillinger om sted og identitet kommer hyppigt til udtryk, men hidtil ikke er belyst i forskningen.

Gayatri Chakravorty Spivak er en betydningsfuld kritisk teoretiker, der især har haft stor indflydelse indenfor postkoloniale studier, og hendes tanker kan give et andet billede af de politiske implikationer af Sumes virke. Hendes arbejde er i høj grad inspireret af de franske poststrukturalister som Foucault og Deleuze, omend hun tager et opgør med og retter en marxistisk kritik mod disse. Her vil jeg give et rids af hendes tanker om den antikoloniale

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

stemme, essentialisme, og hvordan hun kritiserer foucaultianismen i ”Can the Subaltern Speak?” (Spivak 1988 A) og ”Subaltern Studies: Deconstructing Historiography” (Spivak 1988 B).

Ligesom Edward Said, en af ophavsmændene til postkoloniale studier, holder Spivak fast i, at al vestlig intellektuel produktion om de koloniserede områder har været led i en interesseret, politisk-økonomisk dominansproces (Said 1978: 2-3). Selv det foucaultske projekt med dets mål om udviskning af faste identiteter beskriver hun som styrkende for vestens dominans: Det skjuler og beskytter vestens hegemoni fremfor at blottlægge og destabilisere. De franske poststrukturalister er ikke frisættere, men producenter af ideologi,³ medskyldige i at forstærke vestens hegemoniske position i den globale arbejdsdeling. I al vestlig vidensproduktion optræder den koloniserede verden som vestens Anden, som det vestlige subjekts skygge (Spivak 1988 A: 271, 277, 280).

Kolonisatorernes vidensformer er blevet privilegeret fremfor de førkoloniales, som er blevet direkte udslettet (*subjugated knowledge*) af den grundlæggende epistemiske omvæltning, som koloniseringen har medført. Som koloniseret undersåt bliver man også uddannet i kolonisatorernes vidensformer, opdraget til at arbejde for kolonisatorernes interesser, at optræde som vestens Anden, som perifer og sekundær. Dermed har det koloniserede folk mistet en stemme, som kunne forene i kampen mod undertrykkelsen (Spivak 1988 A: 283; Spivak 1988 B: 12).

Spivak anklager Foucault for ikke at drage konsekvensen af poststrukturalismens syn på magt/viden og tage side i den magtkamp, som vidensproduktionen er. Den intellektuelle kan ikke bare blottlægge epistemet. Denne position tjener blot til at skjule dominansforhold i den internationale arbejdsdeling og derved forstærke (neo)kolonialismen og udbytningen. Man kan ikke bare bryde ned, men må også bygge et alternativ op: Hun insisterer på, at man som intellektuel er nødsaget til at tage del i en ”counterhegemonic ideological production” (Spivak 1988 A: 275). I denne proces kan det være gavnligt at benytte sig af en strategisk essentialisme. Spivak er som Foucault afvisende overfor idéen om, at mennesker eller grupper af mennesker er

---

³ I marxistisk forstand: den herskende klasses idémæssige magtinstrument for samfundets reproduktion (Loftager 2018).

styrede af en essentiel kerne, men at folks (og dermed også koloniseredes) handlinger er forårsaget af et større netværk af magtrelationer. Den strategiske essentialisme (i Spivaks indiske tilfælde) er bevægelsen, hvorved man genkalder de koloniseredes bevidsthed ud fra sporene i myndighedernes dokumenter for at finde en radikal, antikolonial stemme (Spivak 1988 B: 12). I min artikel inddrager jeg Spivaks tænkning om essentialisme for at få et andet perspektiv på problematikken end det foucaultianske, hvilket stiller Sumes budskaber i 1970'erne i et andet lys.

Naturfolk og fangerkultur – forestillinger om grønlandskhed gennem historien

Generelt blev grønlænderne i 1700- og 1800-tallet beskrevet som primitive naturfolk, hvis livsform var centreret omkring fangsten i en form for urkommunistisk fællesskab i harmoni med naturen (Marquardt 2011). Denne samfundsorden betragtede de danske kolonister som særligt sårbar, og Søren Rud beskriver i "Governance and Tradition in Nineteenth-century Greenland", hvordan danskernes opfattelse af den traditionelle, autentiske grønlandske levevis blev central i udformningen af koloniale styringsteknikker. Hos Rud er opfattelsen af en autentisk (og dermed essentiel) grønlandskhed en forudsætning for de koloniale strategier i anden halvdel af 1800-tallet. Han påpeger også, at et ensidigt fokus på og decideret dyrkelse af bestemte dele af grønlandsk 'tradition' har haft en indvirkning på senere opfattelser af det grønlandske i dansk populærkultur (Rud 2013). Som jeg viser senere i artiklen, gjorde dette sig også gældende indenfor grønlandsk rockmusik i 1970'erne: Det essentialistiske syn på grønlænderne som naturfolk levede videre 100 år senere, nu hos grønlænderne selv.

I 1861 grundlagdes *Atuagagdliutit*,⁴ den første grønlandske avis. Den havde en grønlandsk redaktør, og heri fik grønlænderne et vigtigt forum for offentlig debat. Der var en relativt stor kommunikation af forestillinger om grønlandsk identitet, og indtil 1900 var der relativt stor enighed om denne: Den ideelle grønlænder var fanger og god kristen, hvilket var noget nær identisk med danskernes ideal (K. Langgård 2011). I begyndelsen af 1900-tallet begyndte man

---

⁴ Grønlandsposten

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

at have en debat blandt den grønlandske elite i *Atuagagdliutit* om Grønlands fremtid. Debattørerne opfattede det grønlandske samfund som værende i krise, og debatten kan tilnærmelsesvis ses som et ekko af den danske debat i anden halvdel af 1800-tallet, hvor man ligeledes pegede på, at forstyrrelser i den fine balance mellem tradition og modernisering kunne have voldsomme negative konsekvenser for samfundet (Rud 2013: 556; K. Langgård 2011: 341, 354).

Sideløbende begyndte den grønlandske litteratur at røre på sig. Den første grønlandske roman udkom i 1914, og litteraturen beskæftigede sig fra begyndelsen med spørgsmål om identitet og nation. De to første romaner foregår begge i et moderne land fri fra koloniale hierarkier, hvori byer og europæisk teknologi var nyttige, integrerede dele af grønlandsk kultur. Fælles er en drøm om at løfte nationen ud af det koloniale afhængighedsforhold med dertilhørende undertrykkelsesmekanismer. Inuit er her ikke fundamentalt civilisatorisk underlegne – modernitet og grønlandskhed udelukker ikke hinanden, men det kræver udvikling at komme op på europæernes civilisationsniveau (K. Langgård 2008: 53; Volquardsen 2011: 10-1, 169-72).

I 1960’erne og 1970’erne voksede en protestbevægelse frem som reaktion mod daniseringen, der begyndte at omvælte det grønlandske samfund med overvældende hastighed i 50’erne. Man begyndte at tale om ”identitetskrise, fremmedgørelse, kulturimperialisme”, og i litteraturen var svaret entydigt: Den danske kultur er et uønsket fremmedelement, og man bør finde tilbage til de kulturelle rødder og den traditionelle grønlandske kultur. Digtene blev brugt som våben i en politisk kamp for mere selvbestemmelse, og Sume må betragtes som del af samme protestbølge (P. Langgård 1990: 20-9).

Hjemmestyret blev en realitet i 1979, og efterhånden ebbede protestbevægelsen ud. Indenfor kunst, litteratur og musik kunne man i 00’erne se et klart opgør med forældregenerationens romantiske forestillinger om grønlandsk oprindelighed. De unge grønlændere indenfor disse områder viste i perioden en mere global, kosmopolitisk orientering, hvor man så ”grønlandsk identitet som noget mere inkluderende, komplekst og erfaringsbaseret” (Otte 2012: 52). Den grønlandske kultur blev set som en integreret del af en global modernitet. Men denne diskurs indenfor den kreative klasse må også ses som et alternativ i debatten til en mere udbredt

forestilling om en essensbaseret, autentisk grønlandsk identitet, som også afspejledes i hjemmestyrets grønlandiseringspolitik (Otte 2012; Thisted 2005: 597-601; K. Langgård 2008: 54-5).

Pivfît nutât⁵

Malik Høegh og Per Berthelsen mødte hinanden på Sorø akademi i 1970, hvor de begge boede i en periode under uddannelse i Danmark, og de blev kernen i Sume. Sume var især aktive i 1970'erne, hvor de udgav 3 lp'er ud af de i alt 16 grønlandske lp'er, som blev udgivet i årtiet: *Sumut*⁶ i 1973, *Inuit Nunaat*⁷ i 1974 og den selvbetitlede *Sume*⁸ i 1976. De fik efterhånden stor opmærksomhed i Grønland, og også en del i Danmark. Blandt andet blev det til flere optrædener i tv og radio. (Lyng 1981). Sume var det første rockband, der sang på grønlandsk, og de var det første band, der "grønlandiserede international populærmusik" (Johansen 1991: 13). De blev skoledannende: Frem til midten af 1990'erne blev nærmest al populærmusik fra Grønland sunget på grønlandsk. Til forskel fra musikken har der ikke været den samme grønlandiseringsudvikling indenfor litteraturen, hvor der altid har eksisteret et usagt krav om, "at grønlandsk litteratur skrives på grønlandsk" (Thisted 2005: 242).

Forestillingen om den oprindelige grønlandske befolkning og deres kontakt med naturen nævnes ofte af Sume i deres tekster, og de udtrykker sig som en del af dette forestillede fællesskab, som har retten til landet Grønland:

"For længe siden kom vi til landende

vi nu bebor

Vi levede af den rige natur

og hentede vores styrke dér

Det som vore forfædre besad

skal tilfalde vore efterkommere

---

⁵ Nye tider – titlen på åbningsnummeret på debutalbummet *Sumut*

⁶ Hvorhen

⁷ Menneskenes lande

⁸ Hvor

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

Det er menneskenes lande

De skal forblive på deres hænder.” (Sume 1974: ”Inuit nunaat”)

Det skal bemærkes, at ordet ”menneskene” er oversat fra det grønlandske *inuit*, pluralis af *inuk* (menneske), men som bekendt også er en betegnelse for den større arktiske befolkningsgruppe, som mange grønlændere ser sig selv som del af. Verset her viser Sumes dyrkelse af den livgivende natur, og hvordan de forestillede sig, at ikkekoloniserede grønlændere levede i tæt forbindelse med denne. Derudover er der en forestilling om sammenhæng mellem sted og folk; det grønlandske folk hører sammen med og har retten til Grønland i kraft af at være de først ankomne. Som modbillede beskrives de danske kolonisatorer som hensynsløst tyranniske og tyvagtige i deres udnyttelse af grønlænderne og uretmæssige regeren over Grønland: ”Deres kronede hoveder / bød dem styre vores lande / tage rigdommene / og sælge hovederne på os.” (Sume 1974) På nummeret ”Aasarisseruttora”⁹ bliver den tætte forbindelse mellem grønlænderne og den grønlandske natur gjort helt fysiologisk: ”Gennem mine årer fosser / fjeldenes store elve” (Sume 1974). I denne metafor har symbiosen med naturen simpelthen aflejret sig i grønlændernes kroppe.

Den natur, som Sume knytter an til i deres tekster, er en smuk, tryghedsskabende beskytter, som står i et modsætningsforhold til den vestlige kultur, og så er det en specifikt grønlandsk natur med sne, is og tøj; kvaner og sæler; ødemark, klipper, fjelde og elve. Flere gange er stederne også navngivne: fjorden ved Narsaq (Sume 1976: ”Pilerinek-tikínek”), fjeldene omkring Sisimiut, (Sume 1976: ”Sisimiut”) fjeldet Inugsukasik ved Qaqortoq (Sume 1973: ”Nalunaerasuartaut tokuvok”) osv. Den grønlandske natur sættes flere gange i direkte modsætning til den vestlige, kapitalistiske kultur, for eksempel på ”Aasarisseruttora”, hvor der skabes en kontrast mellem på den ene side naturen, hvor man kan finde kærlighed, den grønlandske flora og edderkoppernes jagt, og på den anden side byen, hvor man finder trælbundne arbejdere og udbytende kapitalister (Sume 1974). I stedet for grønlændernes traditionelt tætte kontakt med naturen er de blevet fjernet fra denne, rykket væk fra bygderne og ind til byerne og en kvælende, kapitalistisk social orden. Som et modbillede på den destruktive sociale orden indført af de danske kolonialister kan

---

⁹ Højsommer

naturen bruges til at trøste og give ro. Den kan mildne personlig smerte og fremmedgørelse: ”selvom det øsregner” er naturen et sted, hvor man kan komme ”Væk fra / disse store huse / og de mærkelige mennesker” (Sume 1973: ”Erkigsinek sapînarama”).

Udover forholdet til naturen var den oprindelige grønlandske kultur ifølge Sume også præget af et særligt egalitært fællesskab. I et interview i tv-programmet *Musikhjørnet* fra 1976 taler Høegh om, hvordan ”inuitkulturen er en kultur, hvor man fordeler f.eks. fangsterne mellem hele bopladsen. Produktionsmidlerne er noget, alle får noget godt ud af, og de er ikke i hænderne på få mennesker.” (Danmarks Radio 1976: 20:20) I denne tydeligt marxistiske sprogbrug maler Høegh billedet af et fællesskabsorienteret urkommunistisk samfund. Det er også værd at bemærke, at han taler i nutid: Den grønlandske kultur som sådan har ikke ændret sig med tiden – den er en statisk størrelse, som bare er blevet mindre og mindre til stede i den grønlandske befolkning, og her bliver Sumes essentialistiske identitetsopfattelse helt tydelig. På nummeret ”Tamorassâriat”¹⁰ (Sume 1973) beskrives den traditionelle fangstsituation yderligere. Her er fangeren centrum i fortællingen (ligesom i koloniadministrationens forestillinger om grønlandskheden), og hans fangst fører til en idyllisk scene på stranden, hvor alle er glade og får del i sælkødet – den autentiske produktionsform fører til fællesskab og harmoni.

Koloniseringen af Grønland har voldsomme konsekvenser hos Sume, herunder passivitet og identitetstab. Disse dårligheder følges ofte op med en opfordring til og en forudsigelse om oprør, hvor grønlænderne vil generobre deres identitet og retmæssige land. Flere steder i lyrikken gøres brug af en søvnmetafor for kolonitidens passivitet frem til 1970’erne: Grønlænderne er blevet lullet i en falsk bevidsthedssøvn af danskernes hule løfter, men pludselig følger en opvågning med realiseringen af udbytningsforholdet. Her følger udsnit af hhv. ”Pilerinek-tikínek”¹¹ og ”Pivfit nutât”,¹² der eksemplificerer denne fortælling:

”Jeg kender slet ikke det ansigt ...

Men øjnene siger

at det skal gå rigtigt med mit liv

---

¹⁰ Den første bid af sælen

¹¹ Forventning-ankomst

¹² Nye tider

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

*fra nu
på en skøn måde
De har det
jeg ikke har
og vil gi det til mig
på en skøn måde” (Sume 1973)*

*”Jeg vågner – jeg har sovet længe
Det siges
der er gået to dage og en halv
to århundreder og et halvt
Jeg bliver klar over
at de er her for at blive rige
og er undertrykkere.” (Sume 1973)*

Flere steder beskriver Sume en ulykkelig udvikling, hvor de ser den grønlandske identitet som delvist tabt i 1970’erne og decideret udrydningstruet. Konsekvenserne er grimme. I ”Ilivnut pudavlinga”¹³ (Sume 1973) fører identitetstabt til selvmord, og en kajak med bunden i vejret forstærker idéen om, at det er den oprindelige grønlandske identitet, der er blevet forsømt og gået tabt. I ”Ukiak”¹⁴ optræder kajakken igen i en lignende kontekst: ”Kajakken ai, den stakkel, mister sit skind / tæres af tiden / nøgen / bliver den til et skelet / når ingen længere bruger den” (Sume 1973). Her er kajakken et symbol på den grønlandskhed, som grønlænderne har forsømt, som de har givet afkald på, og som de dermed er ved at slå ihjel. Også på nummeret ”Nunaqarfiit nappaqillugit”¹⁵ er den grønlandske livsform truet. De synger om ”den mulige udslettelse”, der følger med lukningen af bygderne, og hertil knytter de en opfordring om at ”begynde at leve som mennesker!” (Sume 1976) Igen er det ordet *inuit*, der er oversat til ”mennesker”, og dermed ligger der i linjen en antydning af, at hvis grønlænderne ikke lever som inuit (det oprindelige grønlandske), lever man ikke autentisk. Sumes identitetsforståelse er tydeligt essentialistisk med

---

¹³ Kravle ind i mit indre

¹⁴ Efterår

¹⁵ Genrejs bygderne

deres forestillinger om, at grønlandskheden er konstitueret af nogle statiske, oprindelige, autentiske elementer, som man kan tabe og derved som grønlænder leve uautentisk, decideret ugrønlandsk.

Essentialisme og frigørelse

Når man vender Sumes tredje plade og sætter side to på, bliver stilheden brudt af de diskante rytmer og den messende sang fra Egon Sikivats trommesang, som er en del af nummeret ”Kalaaliuvunga”.¹⁶ Efter et minut overtager rockbandet lydbilledet. I løbet af nummeret bliver udklip af trommesangen brugt som en call and response-effekt efter Høegh og Berthelsens fraser. I slutningen af nummeret kommer igen et minut, hvor Sikivats trommesang står alene (Sume 1976). Hvis man skal se nummeret i lyset af Masseys tænkning om sted, viser det en grønlandsk unikhed, som er præget af hybriditet og dynamik frem for statisk essentialisme, og hvor Grønland er rum for knudepunktet mellem forskelligartede påvirkninger. ”Kalaaliuvunga” er med sine guitarsoli, trommesang, osv. en del af den uhomogene masse, som man kan kalde grønlandsk kultur. Sume søger at genoplive grønlandskheden ved at finde tilbage til en forestillet oprindelig, autentisk grønlandsk levevis. Men med Masseys forståelse af sted har det forestillet oprindelige ikke en privilegeret position indenfor ’det grønlandske’. I den forstand tilfører Sume ikke grønlandskheden en større autenticitet, snarere kan de siges at være med til at rekonfigurere grønlandskheden på en anden og ny måde: Et centralt element i Sumes grønlandskhed er en følelse af identitetstab og en higen efter det oprindelige. Derudover baner Sume vejen for en ny form for lyrik og musik, der i sig selv er et godt eksempel på, hvordan forskellige kulturer ikke er statiske, afgrænsede størrelser.

I denne masseysk/foucaultianske læsning af Sumes virke må man pege på deres position i forhandlingen om grønlandsk identitet som en problematisk videreførelse af en kolonial arv. Sumes opfattelser er i høj grad en fortsættelse de danske kolonisorers forestillinger om grønlandskhed helt tilbage til 1700-tallet, hvor man finder idéen om det grønlandske samfund som skrøbeligt for udefrakommende påvirkninger. Og Malik Høeghs udtalelser om ”inuitkulturen” i *Musikhjørnet* ligger ikke langt fra kolonimagts beskrivelse af, hvordan

---

¹⁶ Jeg - grønlænder

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

grønlændernes sande og autentiske levevis i pagt med naturen under en urkommunistisk social orden var blevet forstyrret af den europæiske påvirkning. Hos Sume har analysen af grønlandskheden dog et helt andet formål end hos de gamle kolonisatorer. Hvor den hos danskerne var et centralt styringsværktøj i den koloniale administration, er den hos Sume del af et kald til oprør mod den imperialistiske, kapitalistiske danske stat.

Der er stadig en essentialistisk forståelse af det grønlandske og en forestilling om fundamental forskel mellem det grønlandske og det danske, og denne identitetsforståelse kan ses som den grundlæggende forudsætning for koloniale relationer (som i Chatterjees *rule of difference*). Ydermere kan denne statiske kulturopfattelse virke ekskluderende, f.eks. overfor folk der ikke føler sig enten helt grønlandske eller helt danske. Det er netop essentialismen, der er problematisk i denne forståelse. For Foucault var den store opgave, som nævnt tidligere, altid at undersøge mulighederne for at tænke og være noget andet, og selvom Sumes virke tilbyder en ny position, hvor essentialismen rettes som våben mod danskerne, er det stadig en fastlåsende forestilling om grønlandskhed, der holder døren på klem for videreførelse af koloniale relationer.

Fra Spivaks perspektiv ville man kunne pege på den her fremførte foucaultianske tolkning som blot værende mere andetgørelse af de koloniserede og mere ideologi, der tilslører den politisk-økonomiske dominans. Fra denne vinkel kan man i stedet se Sumes arbejde som et eksempel på strategisk essentialisme og ”counterhegemonic ideological production” (Spivak A: 275), og man kan se et større frigørende potentiale i deres virke. Sumes inddragelse af trommesangen fremstår som en opmærksomhed omkring de underkastede, førkoloniale vidensformer, der har mistet deres tidligere autoritet og gyldighed. Sume påkalder åndemanere, kajaker, fangersamfundet og den grønlandske natur som modsvar til den danske, kapitalistiske, imperialistiske undertrykkelse. Sume opfatter grønlænderne som ét folk med fælles interesser i denne situation, og deres primære interesse ser de som en bevægelse væk fra en kolonial og kapitalistisk samfundsform, i retning mod et samfund hvor grønlænderne i solidaritet med hinanden og respekt for naturen lever et liv, der harmonerer med deres grønlandske identitet. Sume mobiliserer altså den politiske kamp omkring en forestillet autentisk, homogen, grønlandsk identitet. Dette kan, med Spivak i baghovedet, være en simplificerende, men nødvendig samlende stemme mod koloniale mekanismer, selvom målet om at nå tilbage til og genskabe de

førkoloniale vidensformer er umuligt pga. den epistemiske omvæltning, som koloniseringen har medført.

Konklusion

Sume var det første grønlandske rockband, der sang deres sange på grønlandsk, og på dette punkt dannede de skole, eftersom stort set al populærmusik fra Grønland blev sunget på grønlandsk i de næste 20 år. Sproget var ét blandt mange virkemidler, som de benyttede sig af i oprøret mod daniseringen. I Sumes tekster finder vi en dyrkelse af det grønlandske sted og den grønlandske kultur samt disses tætte sammenvævning. Den grønlandske natur er den store tryghedsskaber og livgiver, og i pagt med naturen levede grønlænderne før koloniseringen i et frit, solidarisk og fredfyldt samfund. Som den store kontrast til denne naturlige livsform, og endda til naturen selv, står den danske imperialistiske kapitalisme. Koloniseringen har ført til, at grønlændernes identitet er stærkt svækket og næsten ved at dø fuldstændigt ud. Det har ført megen dårligdom med sig, og smerten må modvirkes ved, at grønlænderne vågner op af den århundredlange søvn og gør oprør mod den danske undertrykkelse for at generobre deres tabte identitet og retmæssige land.

Musikken er et tydeligt eksempel på Masseys idé om, at et specifikt sted bør opfattes som et skæringspunkt mellem forskelligartede påvirkninger, der blandes på en måde, der er unik for det konkrete sted. I denne tolkning er Sume ikke tættere på, den 'ægte, autentiske, sande grønlandskhed', men i stedet endnu en deltager i den flertydige og modsætningsfyldte forhandling, som grønlandskheden og andre identiteter altid har om sig og i sig. Til gengæld udtrykker bandet tekstligt en essentialistisk opfattelse af grønlandsk sted og grønlandskhed, som i en masseysk/foucaultiansk tolkning må beskrives som problematisk, da den opretholder en idé om klart afgrænsede, rene, essentielle identiteter, som står i et fiktivt modsætningsforhold til hinanden (Massey 1994: 152). Fra Spivaks perspektiv kan denne problematiske identitetsopfattelse dog bruges strategisk som den bedste alternative modfortælling mod danske koloniale magtvirkninger. Alt efter filosofisk ståsted kan den tekstligt-politiske del af Sumes virke i 1970'erne altså enten ses som begrænsende i sin essentialisme eller som frigørende ved at danne en modfortælling mod kolonialismen.

”GENNEM MINE ÅRER FOSSER...”

August 2020

”Hvad kan man gøre, som undertrykte?

Er man ikke afmægtig

Uden grund under fødderne?” (Sume 1974: ”Takornartaq”)

Litteraturliste:

- Danmarks Radio 1976: *Musikhjørnet*, 12. maj 1976. Danmarks Radio. web: <https://www.danskkulturarv.dk/dr/musikhj%C3%B8rnet-76/> (tilgået 18:13 30./7./2018).
- Foucault, Michel 2002: *Overvågning og Straf*. Overs. Mogens Chrom Jakobsen. Det lille forlag.
- Gulløv, Hans Christian (red.) 2017: *Grønland – den arktiske koloni*. Gad.
- Hall, Catherine 2000: *Cultures of Empire, Colonizers in Britain and the Empire in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Manchester University Press.
- Heede, Dag 1992: *Det tomme menneske, introduktion til Michel Foucault*. Museum Tusulanum.
- Johansen, Brian A. 1991: *Musikken i Grønland, hvorfra, hvorhen?, det grønlandske folks musik i ældre og nyere tid, set i relation til det grønlandske samfunds opbrud og udvikling*. Københavns Universitet Musikvidenskabeligt Institut.
- Langgård, Karen 2008: “Oral/Past Culture and Modern Technical Means in the Literature of the Twentieth Century in Greenland”. *Acta Borealia* 25, nr. 1.
- Langgård, Karen 2011: ”Grønlandsk etnisk-national identitet i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet”. Ole Høiris og Ole Marquardt (red.): *Fra vild til verdensborger, grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet*. Aarhus Universitetsforlag.
- Langgård, Per 1990: "Grønlandsk litteratur i 70-erne og 80-erne". *Nordica* bind 7.
- Loftager, Jørn 2018: ”Ideologi”. *Den store danske*. Gyldendal. web: http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Statsl%C3%A6re_og_poli_poli_videnskabsteori/ideologi (tilgået 15:06 21./12./2018).
- Lynge, Birgit 1981: *Rytmsk musik i Grønland*. PubliMus.
- Marquardt, Ole 2011: ”Dyder og laster i grønlændernes folkekarakter – en diskurs fra kolonitidens første to hundrede år”. Ole Høiris og Ole Marquardt (red.): *Fra vild til*

verdensborger, grønlandsk identitet fra kolonitiden til nutidens globalitet. Aarhus Universitetsforlag.

- Massey, Doreen 1994: *Space, Place and Gender.* University of Minnesota Press.
- Olsen, Tupaarnaq Rosing 2005: *I skyggen af kajakkerne, Grønlands politiske historie 1939-79.* Tupaarnaq Publishing.
- Otte, Andreas 2012: "Populærmusik fra Nuuk – Alternativer til en essensbaseret grønlandsk identitet" ("Popular music from Nuuk – Alternatives to an essentialistic Greenlandic identity"). *Tidsskriftet Grønland* 60, nr. 1.
- Otte, Andreas 2015: "Nuuk underground – Musical change and cosmopolitan nationalism in Greenland." *Popular Music*, 34, s. 113-133.
- Rud, Søren 2013: "Governance and Tradition in Nineteenth-century Greenland". *Interventions: International Journal of Postcolonial Studies* 16, nr. 4.
- Said, Edward 1978: *Orientalism.* Random House.
- Spivak A: Spivak, Gayatri Chakravorty 1988: "Can the Subaltern Speak?". Cary Nelson og Lawrence Grossberg (red.): *Marxism and the Interpretation of Culture.* University of Illinois Press.
- Spivak B: Spivak, Gayatri Chakravorty 1988: "Subaltern Studies: Deconstructing Historiography". Gayatri Chakravorty Spivak og Ranajit Guha (red.): *Selected Subaltern Studies.* Oxford University Press.
- Sume 1973: *Sumut.* Demos.
- Sume 1974: *Inuit Nunaat.* Demos.
- Sume 1976: *Sume.* ULO.
- Sørensen, Axel Kjær 1983: *Danmark-Grønland i det 20. århundrede, en historisk oversigt.* Nyt nordisk forlag.
- Thisted, Kirsten (red.) 2005: *Grønlandsforskning, historie og perspektiver.* Det grønlandske selskab.
- Volquardsen, Ebbe 2011: *Die Anfänge des grönländischen Romans. Nation, Identität, und subalterne Artikulation in einer arktischen Kolonie.* Tectum.

Mellem klima og udvikling

En postkolonial undersøgelse af et klimapolitisk Grønland.

Af:

Sebastian Lundsteen Nielsen

Historie

ABSTRACT: *Denne artikel undersøger Grønlands afvisning af den internationale klimaaftale indgået på COP21 i Paris, 2015. Igennem en analyse af grønlandske debatter om klimaaf-talen, argumenterer artiklen for, at en afvisning af klimaaf-talen ikke skal forstås ud fra en vestlig forståelsesramme om modernitet. Tværtimod er afvisningen et udtryk for en selvstændiggørende proces, der aktivt italesætter og afvikler et ensidigt modernitetsnarrativ. Derved tilføjer artiklen en vigtig postkolonial vinkel i en debat, der overvejende er domineret af et vestligt perspektiv om klima og udvikling.*

NØGLEORD: Grønland, postkolonialisme, klimaforandringer, oprindelig folk, modernitet.

Grønland - fra verdens ende til verdens centrum.

På klimatopmødet COP21 i Paris 2015 indgik 196 medlemslande en historisk stor klimaaf-tale. Efterfølgeren til Kyoto-protokollen skulle signalere, at tiden var inde til at hovedaktørerne på den geopolitiske scene, skulle skride til handling efter en række mislykkede forsøg. Til manges overraskelse påberåbte Grønland sig territorialt forbehold, en vetoret der betød at selvstyret ikke var med i den klimaaf-tale, som Danmark havde forpligtiget sig til. Afvisningen skabte forundring

MELLEM KLIMA OG UDVIKLING

August 2020

og trak overskrifter i danske aviser (Information 2012; Berlingske 2012). Arktis har i klimamæssig kontekst, været omtalt som kanariefuglen i kulminen - et område hvor klimaforandringerne rammer først og konsekvenserne er hårdest. Hvorfor ville Grønland ikke være med til at sikre klimaet, naturen og ultimativt sin egen eksistens?¹ Selvstyret baserede blandt andet sin afvisning på Grønlands status som ”oprindeligt folk” med tilhørende ret til udvikling - en ret der ikke var tilgodeset i klimaaftalen.

Interessen for beslutningen om territorielt forbehold er et tegn på en forandring i Grønlands politiske status og vigtighed. Hvor landet tidligere fremstod som et samfund ved verdens ende, er Grønland nu genstand for ny opmærksomhed, da placeringen i Arktis er anderledes central under indtryk af klimaforandringerne. Derfor er Grønlands politiske beslutninger et passende analyseobjekt, da en lang række af komplekse forhold har direkte implikationer for Grønland; her kan begreber som ”det antropocæne”, natur/kultur-dikotomien, tradition og modernitet nævnes. Samtidig er Grønland blevet et sted hvor indenrigs- og klimapolitik, industrialisme, kapitalisme såvel som kolonialisme er sammenfildrede kategorier.

Denne artikel tager udgangspunkt i en gennemgang af væsentlig postkolonial teori, herunder forskning i Arktis. Dette har til formål at belyse hvordan koloniale forestillinger stadig bliver produceret og reproduceret under andre terminologier end tidligere. Dernæst undersøger artiklen hvordan ”oprindeligt folk” som en konstrueret kategori har en særlig fleksibilitet med flere potentialer - subjektiverende såvel som emancipatoriske. Slutteligt foretager artiklen en analyse af den politiske diskussion i forbindelse med Grønlands afvisning af Parisaftalen, med henblik på at skabe forståelse for beslutningen på Selvstyrets egne præmisser. Ved hjælp af postkolonial teori argumenterer artiklen for, at feltet kan bidrage til at belyse restruktureringen af koloniale hierarkier igennem en global klimaafale. Analysen er fortaget med afsæt i høringer og høringssvar mellem Naalakkersuisut, Regeringen, og Inatsisartut, Landstinget, umiddelbart efter COP21. Derudover inddrager artiklen også udtalelser i medierne, da det er en antagelse at politik i lige så høj grad udspiller sig i offentligheden som i parlamentet.

---

¹ Når artiklen refererer til ”Grønland” er der ikke tale om én samlet virkelighed, ej heller et udsagn om at alle grønlandere tilslutter sig eller agerer som en national helhed. Artiklen refererer ved nævnte terminologi til Grønlands selvstyre som parlamentarisk, institutionel og politisk agent. (For udlæg af de politiske og akademiske forhold mellem det globale nord og syd, se Law 2015)

Slutteligt skal det understreges at en implicit antagelse i artiklen er, at der ikke er findes et essentialiseret Grønland. De tematikker der bliver italesat - særligt klimaforandringer - opleves forskelligt fra person til person og fra sted til sted, derudover er der et væld af interesser på spil der også har indvirkning, hvilket gør klimaforandringer til et særdeles komplekst fænomen. Nærværende artikel undersøger derfor kun en lille del af en større helhed; de politiske bevæggrunde til afvisningen af klimaafalen.

Eskimoer og inuitter, fremtidsskabning og klimastrategier

Dette afsnit diskuterer forskellige relevante teoretiske positioner, der vedrører postkolonial forskning både i Arktis og i Grønland. Det er formålet at belyse koloniale forestillinger om inuitter, og hvordan de stadig bliver reproduceret i samtiden.

I værket *Orientalism* fra 1978 introducerede Edward Said for første gang det ikonoklastiske begreb orientalisme. Med udgangspunkt i vestlig litteratur om Orienten, illustrerede Said hvordan vestlige diskurser blev etableret i forbindelse med koloniale projekter. De diskursive formationer talte på vegne af den *Anden* for at dominere, restrukturere og udøve autoritet over et bestemt område og dermed også en bestemt kultur (Said 2003: 3). Said argumenterede derfor at den viden, der blev produceret fra metropolen om kolonien ikke bare var et led i, men en legitimering af, koloniale projekter. Orientalisme-begrebet bredte sig til andre koloniale studier end blot Orienten. Således arbejdede antropologen Ann Fienup-Riordan med repræsentationsanalyser hvilket hun oversatte til ”eskimo-orientalisme” hvor ”eskimoerne”, indtog samme binære position som det kulturforladte, historieløse subjekt i kontrast til Vestens egen dynamiske selvforståelse (Fienup-Riordan 1995: XI-XII).

I en kritik af Fienup-Riordan mener lektor i minoritetsstudier Kirsten Thisted at repræsentationsanalysen kan have en moraliserende følgevirkning. Repræsentationer har en tilbøjelighed til at påtvinge grønlændere en offerrolle, hvor man i samme ombæring nægter dem modernitet og erstatter én stereotype med en anden - fra kulturløs ”vild”, til fremmedgjort subjekt i en moderne verden. Thisted viser blandt andet hvordan den grønlandske stat og det nationale turistråd Visit Greenland laver kampagner der spiller på stereotypificering, både strategisk og som led i en identitetsproces. Thisted mener derfor at der er tale om en medproduktion af kolonialistiske forestillinger (Thisted 2006: 61, 67-69). I en senere artikel

MELLEM KLIMA OG UDVIKLING

August 2020

kobler Thisted klimaforandringer sammen med den offerrolle grønlændere bliver tildelt. Vesten bliver (igen) fremstillet som et dynamisk sted, hvor der både er industri som bidrager til den globale opvarmning, samtidig med at forskere alarmerer om klimaudviklingens konsekvenser, alt imens Grønland (igen) er portrætteret som passive vidner. Thisted tilføjer dog en række indvendinger; for det første er selve kulturbegrebet komplekst, ambivalent og konstant forandrende, men uagtet hvor banal og simplificeret kultur kan forekomme, er den ikke ren fiktion (Thisted 2013: 230). For det andet mener Thisted at den koloniale stereotypificering ikke er ensidig. Den koloniale fortælling bliver også reproduceret i Grønland igennem reklamefremstød og til politiske formål i en forhandlingsstrategi, om at fremstå som ofre for global opvarmning. Selvom klimadebatten reproducerer en kolonial forestilling, kommer den i nye klæder. Dermed åbner Thisted op for at koloniale forestillinger, kan anvendes på flere forskellige måder, både som stigmatiserende eller strategiske, men at de frem for alt er *producerende* (ibid.:231).

Ifølge antropologen Frank Sejersen er Arktis en region af *flows* skabt af klimaforandringerne. Arktis er ikke længere et statisk afmarkeret område, men en region der påvirker og påvirkes af resten af verden, og disse flows skabes og genskabes af forskellige agenter herunder NGO'er, Arktisk Råd, forskere såvel som nationalstater. Den globale interesse for afvisningen af klimaaf-talen kan ses som en effekt af dette flow - Grønland betyder lige pludselig noget (Sejersen 2016: 10-11). Sejersen argumenterer med begreber som *stakeholders* og *collective right-holders* for at Grønland søger at håndtere klimaforandringer og planlægge strategier, i et sammenfiltret spind af interesser og forventninger. Klimaforandringer sker ikke i et vakuum og den måde Grønland kollektivt agerer på, har betydning for resten af verden (ibid.:3). Ved at belyse håndteringen af klimaforandringer i Arktis og betegne befolkningen som rettighedsholdere, tilskriver Sejersen oprindelige folk en større agens. Oprindelige folk er ikke længere associeret med fortiden, men en *vigtig* del af både nutiden og fremtiden - og deres måde at håndtere klimaforandringer på skal ses som en fremtidsvision. Fremtidsskabelse forandrer et grundlæggende spørgsmål fra *hvordan skal man tilpasse sig klimaforandringer* til *hvordan skal vores samfund være i en klimaforandret verden*. Spørgsmålet markerer et skift fra tilpasning til potentialitet, og skaber mulighedsrum der ikke udelukkende er betinget af klimaforandringer, men en forestillingsverden og en aktiv stillingtagen til *'at være'* (ibid.:5). Derfor mener Sejersen

at man ikke skal se Grønland som ofre for klimaforandringer, kapitalisme og globalisering, men tværtimod som værende med til at skabe de selvsamme ting (ibid.: 33).

I sin Ph.d.-afhandling giver lektor Lill Rastad Bjørst sit bidrag til at forstå de dynamikker og aktører der er i spil i Grønland, når det handler om klimaforandringer. Blandt andet ved hjælp af diskursanalyse prøver hun at tilnærme sig en forståelse af hvilke subjektpositioner der bliver konstitueret, hvad der bliver italesat og hvordan forskellige entiteter kan påvirke debatten (Bjørst 2011: 7). Et væsentligt begreb Bjørst frembringer, er den *dobbelte klimastrategi* der skitserer en forandring i den måde, hvorpå Grønland taler og handler i forbindelse med klimaforandringer. Strategiens dobbelthed består i at der på den ene side arbejdes aktivt for mere industri, mens man samtidig forsøger at stoppe den globale opvarmning. (ibid.: 118) Forandringen sker, ifølge Bjørst, omkring 2001 ved ratificeringen af Kyoto-protokollen og hun peger særligt på, at skiftet mellem landsstyreformænd Hans Enoksen til Kuupik Kleist, signalerer et tydeligt paradigmeskift til en eksplicit dobbelt klimastrategi (ibid.:138). Hvor Enoksen mente at ansvaret var placeret i Vesten, argumenterede Kleist for retten til udvikling og et ”fælles men differentieret ansvar”. Det flyttede Grønlands selvforståelse og reelle politik fra at være et passivt offer for Vestens dominans, til at være en mere dynamisk medspiller på den globale scene (ibid.:158).

En opsummering af postkolonial forskning i Arktis viser at Grønland, er blevet tematiseret fra passive entiteter til dynamiske medspillere på en global scene. Fra Fienup-Riordans repræsentationsanalyse til Thistedes kritik og et argument om Grønland som medproducenter af koloniale stereotyper. Ifølge Sejersen har en forbundet verden medført at Arktis spiller en stadig større rolle og ikke længere er passive subjekter afskåret fra resten af verden. Befolkningen i Arktis er både interessenter, men også en del af et kollektiv med rettigheder. Slutteligt mener Bjørst, at det politiske klimaspil er et dobbelt spil, hvor man i Grønland vil have større industriel virksomhed, men samtidig frygter de globale klimaforandringers konsekvens.

Oprindelige folk

”Oprindeligt folk” er en kategori der de senere år, er blevet sat i forbindelse med klimaforandringer. I 2000 fik de befolkningsgrupper der tilhørte oprindelige folk-kategorien sikret en række politiske rettigheder, da FN oprettede et permanent forum til at kunne diskutere fælles vilkår og problemstillinger (www.fnforbundet.dk: 2014). Begrebet har senere været

MELLEM KLIMA OG UDVIKLING

August 2020

genstand for debat dels fordi at det gældende parameter for at være oprindeligt folk er selvidentifikation, og dels fordi begrebet synes at videreføre et kulturelt hierarki i nye forklædninger. Dette afsnit har til hensigt at gennemgå diskussionerne omkring oprindeligt folk, for at belyse kategoriens ambivalens, men også for at diskutere Grønland som værende et oprindeligt folk.

Globale klimaforandringer viser ifølge Marjo Lindroth og Heidi Sinevaara-Niskanen, hvordan ”oprindeligt folk” er omgivet af modsætninger og spændinger. Selvom kategorien burde sikre en befolkningsgruppe bestemte rettigheder og anerkende deres viden i relation til natur- og miljøforståelse, er oprindelige folk stadig genstand for særlige biopolitiske mål. Lindroth og Sinevaara-Niskanen mener at det biopolitiske består i at producere aktive og egnede individer, som fx når oprindelige folk bliver tilskyndet til at imødekomme og håndtere fremtidige forandringer (Lindroth & Sinevaara-Niskanen 2015:131). Et eksempel på biopolitik, som Lindroth og Sinevaara-Niskanen giver, er resiliens og dens underkategorier: tilpasning, sårbarhed og omsorg. Kategorierne er med til at skabe målestokke for hvad det vil sige at være et oprindeligt folk. Ved at anvende kategorierne som særlige karakteristika for oprindelige folk, medfører definitionerne en potentiel trussel om eksklusion ved afvigelse, der fastholder befolkningsgrupperne i en prædefineret kategori (ibid.:130-131). Resiliens bliver ifølge Lindroth og Sinevaara-Niskanen centrale træk for oprindelighed, men det er en form for magtudøvelse, der aktiveres i de kategorier for det bestemmes af FN. En befolkningsgruppe approprierer og forstærker oprindeligt folk-kategorien ved reproduktion og gentagelser, der ikke nødvendigvis er deres egne (ibid.: 134).

Lill Rastad Bjørst tilføjer et yderligere aspekt til diskussionen om oprindelige folk. Bjørst mener at Grønland på mange måder har en anden karakter end øvrige grupper i det pan-arktiske område (Bjørst 2011: 15-16). Grønlands status som et ”oprindeligt folk” er en problematik Kirsten Thisted også italesætter. Ved en komparativ analyse mellem Grønlands Selvstyrelov af 2009 og FN’s deklARATION om oprindeligt folk, mener Thisted at Grønland ikke hører ind under kategorien. Oprindelige folk er fx ikke nævnt i Selvstyreloven mens FN’s deklARATION lægger kun op til selvbestemmelse i lokale affærer og ikke, som i Selvstyreloven, autonomi (Thisted 2013: 234-235). Ifølge Thisted eksisterer der to narrativer; det traditionelle ”oprindelige” og det moderne ”industrielle” som begge aktivt og eksplicit bliver anvendt, på trods af at Grønland for længst er

blevet moderniseret. (ibid.: 237) Altså der er tale om en flertydig modernitetsforståelse, hvilket indikerer flere måder at være moderne på. Modernitet såvel som oprindeligt folk er en identitetskonstruktion der kræver oversættelse:

If the Greenlanders do not wish to translate themselves out of the concept of indigenous peoples entirely, as they once translated themselves into it, they must engage a negotiation of the definition – based on the notion that indigenous peoples are not defined exclusively as ‘culture-preserving’ and are not doomed for all eternity to be suppressed and at risk (ibid.: 252).

Det er derfor en fordelagtig strategi at påberåbe sig begge dele, for på den ene side er ”oprindelig befolkning” en beskyttet kategori der sikrer særlige privilegier og på den anden side vil man også være med på det globale verdensmarked og komme op i den politiske ”superliga”. Det handler om flydende nationale og befolknings identitetskonstruktioner.

Frank Sejersen vurderer at fællestrækket for oprindelige folk, er baseret på den koloniale erfaring. Kategorien er med til at definere problemer som er vokset ud af de koloniale forhold. Derfor er den mest almene rolle som Vesten tildeler oprindelige folk - en der hviler på en opfattelse af marginalisering (Sejersen 2016: 19). I tråd med Lindroth og Sinevaara-Niskanen mener Sejersen at oprindelige folk associeres med tilpasning og her tilføjer han at marginalisering fordrer tilpasning, hvilket uundgåeligt er en subjektposition. Man er underlagt noget, om det er klimaforandringer eller andres kultur, hvilket har klare relationer til koloniale diskurser (ibid: 20) Sejersen argumenterer for, at Vestens forståelse af oprindelige folk medfører en trippelmarginalitet; en fremmedgjorthed overfor sin egen kultur, naturen og ”moderne” kultur (ibid). Inuitten eksisterer, ifølge Sejersen, i et limbo mellem kulturer på vej fra noget, til noget, men aldrig rigtig derhenne. Ved at anvende begreber som risiko, tilpasning og modstandskraft fastholder man oprindelige folk i en marginaliseret position.

Som ovenstående afsnit peger på, så er begrebet oprindelig folk stadig et omdiskuteret emne. Sat i et spænd imellem begreber som ”resiliens”, ”tradition” og senest ”klima” tegner afsnittet et billede af, at brugen af ”oprindelig folk” som kategori har mange implikationer, positive såvel som negative. Semantiske skift i måden man omtaler oprindelige befolkningsgrupper på, betyder ikke nødvendigvis at strukturerende kulturelle hierarkier ophører med at eksistere. Imidlertid

bruger oprindelige samfund til tider koloniale stereotyper, til at konfigurere og restrukturere forholdet mellem Vesten og Resten.

Et fælles, men ikke differentieret ansvar

Med afsæt i forskningsoversigten foretager dette afsnit en undersøgelse af afvisningen af COP 21-aftalen og de verserende debatter, der foregik mellem den grønlandske regering og oppositionen. Det er målet at belyse hvad der konkret var på spil, undersøge bevæggrundene samt sætte empirien i dialog med postkolonial teori for at belyse aftalens koloniale undertoner.

De umiddelbare årsager til Grønlands krav om territorielt forbehold er todelt – for det første mener den grønlandske regering, at klimaaftalen forhindrer en fremtidig industriel udvikling, der potentielt kan sikre økonomisk selvstændighed. Minister for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Udenrigsanliggender Vittus Qujaukitsoq udtrykker det således:

Naalakkersuisuts position forud for COP21 forhandlingerne var, at en beslutning om eventuel grønlandsk deltagelse i en ny global klimaaf tale[...] vil påvirke grønlandske interesser.

Forudsætningen for at Grønland kan tiltræde den nye klimaaf tale er, at dette sker under hensyntagen til ønsket om fremtidig industriel udvikling i Grønland (Naalakkersuisut Sagsnr. 2016-590: 1-2).

Citatet belyser hvordan deltagelsen i en global klimaaf tale vil påvirke ”grønlandske interesser”, altså potentialet for at udvikle en mere industri. Udtalelsen og ønsket om udvikling er ikke særlig kontroversielt på overfladen, men hvis man antager at industri og klimaforandringer er gensidigt påvirkende, kan det forekomme paradoksalt. Ønsket om en stigende industrialisering, kan synes modstridende fordi at udviklingen vil have konsekvenser i form af volatile vejrforhold. Vejrforhold der i varig form kan skade de nuværende storindustrier som fiskeri og minering. Men det er ikke det afgørende for beslutningen, som Qujaukitsoq fortsætter:

Hvis Grønland og mange andre lande, der ikke havde nogen nævneværdig industriel aktivitet i referenceåret 1990, accepterer en fortsættelse af kvotesystemet i en ny klimaaf tale, som det har været implementeret under Kyotoprotokollen, vil Grønland komme til at betale massivt for

fremtidige industrielle aktiviteter, mens industrielle lande blot forpligter sig til at reducere udledningen i allerede eksisterende aktiviteter. Dette system er konkurrenceforvridende og reflekterer ikke Klimakonventionens principper om, at landene skal påtage sig et fælles men differentieret ansvar (Naalakkersuisut Sagsnr. 2016-590: 2.)

Det er retten til egen udvikling der står centralt i udtalelsen og som det yderligere fremgår, er der tale om at COP21 er aftalt på I-landes udviklingsbaggrund. Aftalen tager dermed ikke højde for en potentiel industrialisering på Grønland. En industrialisering der vel at mærke, ikke foretages af grønlandske firmaer selv, men vestlige firmaer. Minearbejdet i Kvanefjeld kan her nævnes som eksempel: Minen er ejet af det australske firma GME (www.Sermitsiaq.ag 2018), men Grønland skal, ifølge COP21-aftalen, påtage sig et nationalt ansvar for det GMEs aktivitet.

Derudover er referenceåret 1990 en måde at fastfryse et tidspunkt for industriel samfundsudvikling. Efter 1990, er den globale opvarmning blevet et fænomen alle skal betale for, uanset historisk udvikling. Ifølge Qujaukitsoq er aftalen et udtryk for et fælles, men ikke differentieret, ansvar hvor Vesten uden konsekvenser har haft den industri der udledte – og udleder – store mængder CO₂. Samtidig må Grønland holde sig til det niveau landet udledte i 1990, der på daværende tidspunkt var minimalt i forhold til vestlige lande. Klimaafspraken er en nutidig form for kolonial dominans, der udtrykkes i et kvasi-imperativ om fælles ansvar, da Grønland de facto betaler for Vestens historiske og nutidige karbonøkonomiske udvikling, såfremt aftalen underskrives.

Ifølge den postkoloniale kritiker Homi Bhabha er koloniale diskurser præget af dominans og magt, hvor der opstår en subtil form for diskrepans udtrykt som ”*almost the same, but not quite*” (Bhabha 2004: 122). Som klimaafspraken viser, er alle lige over for de globale klimaforandringer, men nogen skal betale mere end andre. Resterne af den koloniale tænkning, skjult af begreber som modernitet og udvikling er således også centralt for Bhabhas projekt ifølge professor David Huddart:

Colonialism has been a hidden presence shaping Euro-American power and the grand narratives of modern progress. The narratives of modernity seem to be coherent and serene in their self-confidence, telling of democratic and technological progress... Modernity has repressed its colonial

MELLEM KLIMA OG UDVIKLING

August 2020

origins, and, in a sense, Bhabha's project is the necessary analysis of modernity to uncover its repression. (Huddart 2006: 9)

Den globale klimaaf tale er formet på et narrativ, hvor Europa fremstår som udviklede moderne lande, der står på spring til at redde verden fra en global klimaopvarmning. Men mellem linjerne er der "en skjult tilstedeværelse," hvor Vesten dikterer modernitet og dermed afviser andre nationers ret til udvikling med henvisning til at globalt ansvar. Tilmed sættes der en dato på, hvornår industrialiseringen skulle have indtruffet – 1990. Sat i en postkolonial analyseramme indskriver man den *Anden*, her Grønland, i et fikseret hierarki der nægter eller besværliggør industriel udvikling.

En yderligere tilføjelse til det komplicerede forhold Grønland befinder sig i, er at de på den ene side er et selvstyre og har fuld autonomi på visse områder, og på den anden side er præget af en kolonial og økonomisk relation. På det udenrigspolitiske område forhandler Danmark på vegne af Grønland, som fx i Arktisk Råd, hvor Grønland er med som underrepræsentant. Når Danmark forhandler en klimaaf tale der også berører Grønland, forpligter aftalen som et I-land og Grønland indgår ikke i en selvstændig af tale som Qujaukitsoq udtaler "[...] Grønland kan på trods af en meget lille grad af industrialisering, ikke klassificeres som et uland under bestemmelserne i aftalen." (*Naalakkersuisut Sagsnr. 2016-590: 4*). Grønlands koloniale relation til Danmark består primært af økonomiske bånd i form af bloktilskuddet. En indtrædelse i klimaaf talem vil begrænse økonomisk vækst, en vækst der kan skabe økonomiske forhold som kan sikre selvstændighed. Kaj Holst Andersen, direktør i udenrigsdirektoratet, italesætter de stadig tætte relationer og anerkender den vanskelige position Grønland befinder sig i:

Naalakkersuisut ønsker at udvikle Grønland med mere industri, der kan mindske afhængigheden af bloktilskuddet og en øget aktivitet og produktion i samfundet vil (...) alt andet lige betyde en højere CO2 udledning. Derfor er det ikke sikkert, at Grønland vil kunne tiltræde klimaaf talem (www.Knr.gl 2015).

Klimaforandringerne har gjort noget ved Grønlands rolle. Mindre is, betyder større åbning for miner der før var utilgængelige, der fører til større industri og mere infrastruktur. Konsekvensen af en hyperindustrialisering, vil være en forhøjet CO2 udledning, men også et potentielt

vækstboom, der kan føre til økonomisk selvstændighed og ultimativt løsrivelse fra Rigsfællesskabet. Men væksten og en løsrivelse kan komme med en høj pris, da industrialiseringen kan skabe uoverskuelige miljømæssige konsekvenser.

Cop21 aftalen var, som ovenstående afsnit argumenterer for, ikke en neutral aftale der tilgodeså alle lande og befolkninger. At sætte referenceåret til 1990 begunstigede de nationer der allerede havde en vis CO2 udledning, eller med andre ord, havde en færdigudviklet storindustri og den deraf følgende økonomiske styrke til at reducere CO2 niveauet. Samtidig fordrede aftalen en diskussion om selvstændighed, kolonialisme, udvikling og industrialisering.

Blandt mange modernismer

Forestående afsnit diskuterer hvordan koloniale stereotyper kan bruges til at udfordre modernitetsbegrebet. Grønland konfronterer det vestlige monopol på modernitetsnarrativer ved afvisningen af klimaaftalen, og afviser en monokulturel opfattelse på hvad udvikling er. Igennem den postkoloniale teoretiker Homi Bhabha argumenterer afsnittet, hvordan at mime-spil og ambivalens bryder med en tilsyneladende homogen diskurs.

Den koloniale stereotype er ifølge Bhabha en enorm diskursiv strategi, der veksler mellem forskellige punkter af idealer og virkelighed (Bhabha 2004: 94-95), men diskursen også skaber en ambivalens, da den idealiserede stereotyp og "virkeligheden" ikke stemmer overens. Kategorien oprindelige folk fordrer en bestemt forestillet stereotyp, som et folk der er tæt knyttet til naturen. Grønland identificerer sig også som et oprindeligt folk, og Danmark arbejdede hårdt på, ifølge Qujaukitsoq, at få særlige hensyn indskrevet i aftalen (*Sagsnr. 2016-590:3.*). Det var et sprængende punkt og en afgørende faktor i Naalakkersuisuts beslutningsproces. Særligt italesættes det, da formanden for oppositionen Sara Olsvig, spørger ind til i sit 4. §37 spørgsmål, der vedrører oprindelige folk i klimaaftalen:

Naalakkersuisut ønskede at parterne til FN's Klimakonvention blev enige om en aftale, der bygger på princippet om 'fælles men differentieret ansvar', og som dermed er i stand til at rumme hensynet

MELLEM KLIMA OG UDVIKLING

August 2020

til ønsket om fremtidig industriel udvikling i Grønland. Samtidig havde Naalakkersuisut også gerne set bindende henvisninger til oprindelige folks rettigheder (ibid.).

Citatet viser hvordan to elementer – oprindelige folks rettigheder samt ønsket om industriel udvikling – er sidestillet. På den ene side er Grønland Vestens ”fortidige jeg”, en nation i en industrialiseringsproces, som gerne vil beholde et tæt bånd til naturen og dens ressourcer. Her prøver Grønland implicit at mediere mellem to binære positioner i natur og kultur. Derfor belyser klimaaftalen Grønlands position i et spændingsfelt mellem udvikling og tradition. På den ene side vil man gerne udvikle sig til en fuldt industrialiseret nation, men på den anden side ønsker man de rettigheder og forbehold, der er tilknyttet oprindelige folk. Det skal dog ikke ses som en dikotomi. Det Bjørst kalder for *den dobbelte klimastrategi*, kan i et postkolonialt lys være en udfordring af en vestlig teleologisk udviklingstanke, som forudsætter et samfundshierarki hvor hvert stadie er defineret *a priori*. Grønlands afvisning rekonstruerer natur/kultur dikotomien og udtalelsen, der sidestiller to tilsyneladende modsætninger, etablerer en ”ny” modernitet, hvor udvikling (kultur) og tradition (natur) ikke er gensidigt ekskluderende.

Den ”nye” modernitet illustrerer en vestlig ambivalens i forholdet mellem klima og udvikling. Kan det globale nord løfte pegefingeren over for Grønland og nægte dem en samme udvikling som Europa har gennemgået, og skal Grønland samtidig betale for Vestens industrialisering. Den ambivalens er et produkt af en form for mime-spil (*mimicry*). Homi Bhabha forklarer at mime-spillet producerer en forskel i sin diskursive praksis:

(...) colonial mimicry is the desire for a reformed, recognizable Other, as a subject of a difference that is almost the same, but not quite. Which is to say, that the discourse of mimicry is constructed around ambivalence; in order to be effective, mimicry must produce its slippage, its excess, its difference.” (Bhabha 2004: 122).

Den klimaafteale der blev indgået på COP21, antyder at den globale opvarmning er et fælles projekt. Men fordi klimaaftealens år 0 for CO2 udledning var 1990, betyder det at Grønland aldrig kan opnå samme udvikling hvis de skriver under på aftealen. Hensynet til oprindelige folk, skulle give Grønland en særstatus, men rettighederne er ikke anerkendt i aftealen, som den var i Kyotoaftealen. Grønland er en *genkendelig Anden*, der er *næsten den samme, men ikke helt* (ibid).

Grønlands afvisning er en måde at etablere en kritik mod et Vestligt klimahegemoni, der ikke inddrager oprindelige folk i aftalen. Sara Olsvig indkapsler det paradoksale ved beslutningen om at udelade oprindelige folk i COP21-aftalen:

Hvis man ser rundt om i verden, så er det ikke oprindelige folk, der har forårsaget forureningen, men det er oprindelige folk, der rammes hårdest af klimaforandringerne, derfor har det været så vigtigt for oprindelige folk at få klare henvisninger til oprindelige folks rettigheder ind i klimaaf-talen, og derfor er det naturligvis en skuffelse at de ikke er kommet med. (www.KNR.dk)

Afvisningen er ikke et udtryk for en ”enten-eller” politik, men en skabelse af en *anden* form for modernitet. Ifølge Huddart er Bhabhas forståelse af modernitet som en hybrid:

Instead we should see modernity as something that needs to be hybridized: There are many ways to understand the modern world, and many contributions that have been ignored, which we now need to acknowledge and explore. (Huddart 2006: 9)

Modernitetsprojektet i Grønland er en skabelsesproces der, som Sejersen argumenterer for, er produktiv. Grønlands nye fortolkning af modernitet som både-og er således ifølge Kirsten Thisted en oversættelse. Man *oversætter* altså begreber til sin egen kultur, og skaber en særlig variant. Den position som Grønland står i og som afvisningen af klimaaf-talen er et udtryk for, er paradoksal, da situationen med klimaforandringer er en konsekvens af Vestens modernisering; (den vestlige form for) Modernisering er skabt på baggrund af industrialisering. Derudover bliver det vestlige modernitetsparadigme udfordret ved Grønlands *efterligning*, men også at afvige fra, en vestlig modernitetsforståelse hvilket skaber en ambivalens.

Ambivalensen udgør en revne i en ellers homogen og sammenhængende modernitetsdiskurs. Grønlands afvisning af Paris-aftalen er et eksempel på, hvordan man kan navigere i et paradoksalt landskab, mellem to spændingsfelter. På den ene side bevarer landet en identitet, der er funderet i tradition og oprindelighed, på den anden side bryder det ud af en præfigureret idé om mulighederne for oprindelige folk. De to positioner skaber en hybrid og dermed en ny

kategori. Det er opgør med en evolutionær opfattelse der opdeler samfund i udviklingstrin, en enfoldig forudbestemt narrativ om, hvilken retning et samfund skal bevæge sig i.

Konklusion

De globale klimaforandringer har forandret vores måde at tænke på. Vores fælles fortid, nutid og fremtid er blevet revurderet i et forsøg på at forstå, hvordan vi skabte forandringerne og hvordan vi kan håndtere dem. Klimaorienteret humaniora har haft et særligt fokus på de samfund som lever i naturens "randområder" herunder Grønland, da det er i udkanterne at klimaforandringerne har størst indvirkning.

En direkte konsekvens af at kigge på de udsatte områder, er kritisk refleksion over Vestens rolle. En anden konsekvens er en diskussion af begreber og erkendelser, som på vedvarende vis dominerer og skaber, ikke forandring, men kontinuitet. Artiklen har således søgt at påvise, hvilke rester fra en kolonial begrebsverden som stadig gør sig gældende. Grønlands skift fra verdens ende til verdens centrum er derfor med til at rekalibrere vores måde at tænke samfund, natur, tradition og kultur på. Den nye rolle kan være grobund for alternative samfundsindretninger, og Grønland kan få en rolle som *fremtidsskabende*, i en klimaforandret verden.

Artiklen indskriver sig således i et felt der kritisk undersøger relationen mellem Vesten og den *Anden*, et forhold der er blevet reorganiseret af klimaforandringer. Det har således været formålet ved hjælp af en postkolonial terminologi at tilsidesætte Europa for en stund, og forsøge at forstå, hvordan et område med klare fortidige og nutidige koloniale relationer navigerer i det nye politiske landskab. Det er således et centralt argument, at modernitet er en flydende og evigt skiftende kategori, og der ikke er en standardiseret måde at "være" moderne på. Derfor skaber Grønland både sin egen modernitet, men udfordrer Vestens monopol på modernitetsforståelsen som enfoldig, ved at blande (af Vesten) fastsatte kategorier som "oprindelig befolkning" og "udvikling" sammen.

Ved hjælp af postkolonial teori har artiklen belyst det politiske Grønlands egne debatter og derved forsøgt at trænge ind bag de koloniale diskurser. Dermed kan undersøgelsen betragtes som en tilskyndelse, til at foretage yderligere og mere dybdegående analyser af Grønland, særligt med henblik på de samfundsmæssige forandringer som er skabt af klimaforandringer -

da artiklen kun behandler et lille fragment af et stort og komplekst forhold. Artiklen forsøger ligeledes at bidrage til et allerede heterogent forskningsfelt der beskæftiger sig med klimaforandringernes konsekvenser i områder der tidligere - eller stadig har - kolonial status. Ved hjælp af postkolonial teori, forsøger artiklen at belyse hvordan der stadig er indlejret i brudstykker af kolonial tankegang i Vestens måde forstå verden på.

Litteraturliste

Bhabha, Homi 2010: *The Location of Culture*. Routledge, London.

Bjørst, Lill Rastad 2011: *Arktiske Diskurser og Klimaforandringer i Grønland: Fire (Post)humanistiske Klimastudier*. Københavns Universitet, København.

Brimnes, Niels 2004: "Fra enerådende diskurs til flertydig dialog: E. W. Saids 'Orientalism' og moderne kulturmødeteori" *Kontur*, 8, s. 26-29.

Fienup-Riordan, Ann 1995: *Freeze Frame: Alaska Eskimos in the Movies*. University of Washington Press, Seattle.

Huddart, David 2005: *Homi K. Bhabha*. Routledge, London.

Law, John 2015: "What's wrong with a one-world world?". *Scandinavian Journal of Social Theory*, 16:1, s. 126-139.

Lindroth, Maja & Heidi Sinevaara-Niskanen 2016: "The Biopolitics of Resilient Indigeneity and the Radical Gamble of Resistance". *Resilience*, 2:4, s. 130 -145.

Said, Edward W. 2003: *Orientalism*. Penguin Books, London.

Sejersen, Frank 2016: *Rethinking Greenland and the Arctic in the Era of Climate Change*. Routledge, London.

Thisted, Kirsten 2006: "Eskimoeksotisme - et kritisk essay om repræsentationsanalyse". *Kult*, 3, s. 61-77.

Thisted, Kirsten 2013: "Discourses of Indigeneity: Branding Greenland in the Age of Self-Government and Climate Change". Sverker Sörlin (red.): *Science, Geopolitics and Culture in the Polar Region: Norden beyond Borders*, bd. 2, s. 227-258.

Internetsider

https://sermitsiaq.ag/chefredaktoeren-anbefalerkan-daemningen-holde?fbclid=IwAR3CyyNlwVBm_oqsCrIn_7yIZpFDPYG-W4QnqMG4whS7Ebl6cEV_ZS-W2PQ (Besøgt 3/12 – 2018)

<https://knr.gl/da/nyheder/klimaaftalens-konsekvenser-gr%C3%B8nland-unders%C3%B8ges> (Besøgt 12/12 - 2018)

<https://knr.gl/da/nyheder/ia-og-demokraterne-tilfredse-med-klimaaftalen>
(Besøgt 28/11-2018)

<https://www.fnforbundet.dk/arkiv/nyheder-2014/hvem-er-de-oprindelige-folk>
(Besøgt 9/1-2019)

https://www.unric.org/html/danish/oprindelige_folk/mainpage.htm
(Besøgt 9/1 - 2019)

<https://www.information.dk/indland/2012/01/danmark-forstyrrer-groenlandske-vaekstdroemme>
(Besøgt 2/1 2020)

<https://www.berlingske.dk/nyheder/groenland-faar-kritik-klimamaal>
(Besøgt 2/1 2020)

Spørgsmål § 37 fra Inatsisartut til Naalakkersuisut hentet fra:

https://ina.gl/documents/para3637/2016/svar/003_klima_saol_svar.pdf
(Besøgt 3/11 2018)

Strategi for Fremtiden? Grønland mellem udvikling og uafhængighed

En analyse af OECD-rapporten “Strategy for the Future”, økonomisk udviklingsdiskurs og Grønlands kamp for økonomisk uafhængighed af Danmark

Af:
Rasmus Skov Andersen
Historie
dxb528@alumni.ku.dk

ABSTRACT: Denne artikel undersøger OECD-rapporten ”Strategy for the Future” fra 1999 på baggrund af kritiske læsninger af økonomiske udviklingsdiskurser. Artiklen argumenterer for at Grønland bruger udviklingsdiskursen til at positionere sig mere selvstændigt internationalt, i et forsøg på at distancere sig fra sin tidligere kolonimagt, Danmark. Hermed anvendes udviklingsdiskursen – som ellers fremstilles monolitisk og hegemonisk i den kritiske udviklingslitteratur – som en platform, hvorfra forskellige handlingsmuligheder opstår. Artiklen demonstrerer således endnu en af de mangfoldige måder, hvorpå postkolonial agens manifesteres på, samtidig med at den bidrager til forskningslitteraturen om Grønland gennem en historisering af OECD-rapporten og ved at vise endnu en front for Grønlands internationale engagement.

NØGLEORD: Grønland, Post-Development Theory, Økonomisk Udvikling, OECD, Uafhængighed

August 2020

Introduktion

I 1999 fejrede Grønland 20-året for indførelsen af Hjemmestyret. Som en del af jubilæumsmarkeringen kommissionerede Landsstyret en gennemgående analyse af Grønlands økonomi, foretaget af den indflydelsesrige økonomiske organisation OECD. Baggrunden for rapporten var et grønlandsk ønske om at udvikle sig mere økonomisk uafhængigt og for at opnå dette mål, anbefalede OECD gennemgående strukturreformer af den grønlandske økonomi. Anbefalingerne tilrødte bl.a. en mindskelse af den offentlige sektor, en styrkelse af det private erhvervsliv og fremmelse af entreprenørkultur, samt en større åbning af økonomien over for verdensmarkedet.

Den udviklingsøkonomiske viden som OECD-rapporten er udtryk for er af kritisk udviklingslitteratur og postkoloniale teoretikere blevet knyttet til fremkomsten af en ny form for primært økonomisk og normativ dominans af tidligere koloniserede områder, som dog ikke desto mindre anses som diskursivt tæt knyttet til koloniale rationaliteter og forestillinger (Escobar 1995; Rahnema & Bawtree 1997; Sachs 1992; Prakash 1990; Cohn 1996). I denne litteratur argumenteres der for en væsentlig kontinuitet mellem en kolonial diskurs og afkoloniseringens økonomiske udviklingsdiskurs. Det er denne artikels argument, at OECD-rapporten i vid udstrækning følger denne postkoloniale udviklingsdiskurs' form, men at rapporten reelt bliver anvendt som et redskab i en langstrakt grønlandsk selvstændighedskamp – i denne kontekst kampen for en frigørelse af landets økonomiske afhængighed af dets tidligere kolonimagt, Danmark.

Således er formålet med denne artikel at undersøge det tilsyneladende paradoksale forhold mellem en økonomisk udviklingsdiskurs med koloniale rødder og en tidligere kolonis kamp for økonomisk uafhængighed og i sidste ende fuldstændig selvstændighed. Dette paradoksale forhold vil give anledning til at udfordre den hegemoniske position som udviklingskomplekset tildeles i store dele af den kritiske udviklingslitteratur, ved at identificere måder, hvorpå tidligere koloniserede områder aktivt kan anvende udviklingsdiskursens repræsentationer på uforudsete måder. Jeg argumenterer i artiklen for, at Grønland bruger OECD-rapporten som en platform til at positionere sig mere selvstændigt internationalt ved at vise reformvillighed og modenhed til

at udvikle sig efter den ortodokse økonomiske skabelon. I sidste ende stiller jeg dog også spørgsmålstejn ved det konkrete handlingsrum som opstår i gråzonen mellem afhængighed og selvstændighed, som Grønland navigerer i.

Artiklen bidrager hermed til forskningslitteraturen om Grønland, ved at udfolde endnu en af de måder, hvorpå Grønland forsøger at positionere sig mere selvstændigt internationalt og dermed forsøger at udvikle sig uafhængigt af den tidligere kolonimagt, Danmark. Ligeledes bidrager artiklen til forskningen ved at historisere OECD-rapporten, som ellers meget sjældent er blevet omtalt i Grønlandslitteraturen. Artiklen illustrerer således en af de mangfoldige måder, hvorpå postkolonial agens kan manifestere sig, men vil også afsluttende problematisere denne form for agens som primært et spørgsmål om navigering i et geopolitisk miljø, der er formet af magtkampe mellem større nationer.

Artiklen er opdelt i tre hovedområder; en kritisk litteraturgennemgang, som indeholder de væsentligste teoretiske forudsætninger for undersøgelsen. Her vil jeg lave en kritisk gennemgang af Post-Development Theory (PDT), som er den skole, der mest indgående har beskæftiget sig med udvikling som et kritisk objekt. I min gennemgang vil jeg bl.a. understrege kontinuiteten mellem koloniale magtformer og postkoloniale udviklingsdiskurser, samtidig med at jeg vil påpege centrale teoretiske problematikker i litteraturen.

Disse positioner vil danne udgangspunkt for min analyse af OECD-rapporten som eksempel på en dogmatisk udviklingsdiskurs. I denne analyse vil jeg argumentere for, at OECD-rapporten, på baggrund af dens selvrefererende analysemetode og dens økonomiske rationalitet, fremstiller Grønland som tilbagestående og underudviklet - særligt på baggrund af Grønlands store offentlige sektor. Desuden vil jeg argumentere for, at rapporten udelader og negligerer centrale historiske, geografiske og demografiske forudsætninger for Grønlands økonomiske struktur, med det formål at få Grønland til at passe ind i en økonomividenskabelig skabelon. Herfra vil jeg på baggrund af den grønlandske omtale af rapporten og Grønlands position i gråzonen mellem suverænitet og afhængighed illustrere, hvordan Grønland aktivt og kreativt bruger den ellers dogmatiske udviklingsdiskurs i et forsøg på at distancere sig fra Danmark og positionere sig mere selvstændigt internationalt. Afsluttende vil jeg konkludere og problematisere artiklens hovedresultater.

Udviklingsdiskurs: Post-Development Theory

I Post Development Theory (PDT) tager det moderne udviklingsapparat form af en eurocentrisk diskurs, en form for kulturel og økonomisk imperialisme, der i vid udstrækning opererer med de samme rationaler som den direkte politiske imperialisme under kolonitiden (Peet & Harwick 2015; Rahnema with Bawtree 1997; Sachs 2010). En af de første PDT-teoretikere, Arturo Escobar, kalder således "udvikling" for "the last and failed attempt to complete the Enlightenment in Asia, Africa, and Latin America." (Escobar 1995: 221). Den væsentligste diskursive kontinuitet mellem den politiske kolonialisme og det postkoloniale udviklingsapparat består i centrale forestillinger omkring vestlig modernitet, som indeholder et væld af universalistiske idealer omkring rationalitet, videnskab, objektivitet, fremgang osv. Disse idealer er i høj grad indlejret i moderne vestlige socialvidenskaber, herunder særligt udviklingsøkonomien, som opstår i efterkrigstiden, som et forsøg på at skabe viden om de nyligt afkoloniserede områders økonomiske strukturer og institutioner med det klare formål at modernisere og transformere dem efter vestligt forbillede (Prakash 1990: 393-94).

Det er på denne baggrund, at PDT udfolder en kraftig kritik af idéen om "udvikling", der bliver anklaget for at konstruere og subjektivere den Tredje Verden for vestlig økonomisk intervention. Et centralt element i teorien er, at den Tredje Verden som sådan ikke eksister, men er en konstruktion, en "opfindelse", som bliver etableret af udviklingsdiskursen. Det er herigennem at nyligt afkoloniserede nationer opstår som "underudviklede" områder, som objekter for intervention, der skal transformeres og reformeres gennem vestlig udviklingsøkonomi. Således opfattes udviklingsdiskursen som et selvrefererende apparat, der gennem "grid of observation, modes of inquiry and registration of problems, and forms of interventions" skaber "a space defined not so much by the ensemble of objects with which it dealt but by a set of relations and discursive practice that systematically produced interrelated objects, concepts, theories, strategies, and the like." (Escobar: 42).

Fuldstændig central i dette "apparat" står udviklingsøkonomien og økonomisk teori generelt, der af Escobar anses som et kulturelt produktionssystem, hvorigennem subjekter og sociale ordner produceres og ranglistes (Ibid: 59). Idéen om den underudviklede økonomi er funderet på økonomiske teorier om vækst og således særlige "stadier", der betegner forskellige udviklingstrin. På denne udviklingsstige figurerer det kapitalistiske markedssamfund altid som sidste trin, men idéen om vækst etablerer et udviklingspotentiale, hvormed det "underudviklede" land kan aspirere efter og endda nå det sidste stadie forudsat at det simulerer og tilegner sig de

”udviklede” landes model (Escobar: 38). Det er netop dette udviklingspotentiale, der faciliterer nødvendigheden for vestlig ekspertise og intervention i den ”underudviklede” økonomi

Det er et centralt argument i PDT at disse udviklingsøkonomiske modeller udviser partikulære livsformer, historiske strukturer og sociale relationer og omformer dem til barrierer og udfordringer, der står i vejen for udvikling. I dette teknisk-instrumentelle blik transformeres historiske forudsætninger og alternative politiske, sociale og kulturelle målestokke og organisationsformer til ”udfordringer” og ”problematikker”, noget der samles under hovedkategorien ”tradition” eller ”traditionel” (Escobar 1995: 75). Da området for intervention altid fortolkes i et teknisk, instrumentelt økonomisk sprog, ses underudvikling og fattigdom som en historisk retardering og som en isolation i forhold til den moderne verden, og således ikke som et resultat af særlige politiske, historiske, klimatiske eller kulturelle forudsætninger. Ligesom Escobar argumenterer antropologen James Ferguson for, at udviklingsdiskursen fungerer som et ”interpretive grid”, hvor ”images of the ragged poor of Asia thus becomes legible as marks of a stage of development” (Ferguson 1990: xiii). Den teoretiske proces, som omformer et givet område til et ”underudviklet” objekt udfoldes sideløbende med konstitueringen af objektet som et mål for intervention. Udviklingsdiskursen fungerer således som et selvreferende system, der konstruerer dets objekt ud fra dets egne teoretiske præmisser, samtidig med at det udelukker alle forhold, som ikke umiddelbart kan rummes indenfor dets teoretiske konstellation eller dets område for intervention (Ibid.: 73). ”Udvikling” kræver dermed altid elimineringen af de ”traditionelle” barrierer, der står i vejen for fremgang, etableringen af moderne forudsætninger for fremgang og vækst, samt tættere kontakt med den moderne verden gennem inklusion i den moderne verdensøkonomi (Ibid: 56-57). Med Fergusons ord, fungerer udviklingsdiskursen generelt som en ”anti-politics machine”, der depolitiserer både dens objekt og dens egen praksis til fordel for et teknikaliseret og instrumentaliseret sprog og verdensbillede.

OECD har været en af de væsentligste internationale organisationer i skabelsen og udbredelsen af det moderne økonomiske vækstsmål (Schmelzer 2016). I modsætning til Verdensbanken og IMF – som har stået bag de store udviklingshjælpespakker til u-lande siden 1970erne – har OECD opereret mere som et center for systematisering, udvikling, standardisering og indsamling af statistik og data fra udviklingslande (Ibid.: 233; 217-38). OECD har således stået bag

udviklingen af ikke bare mange af de udviklingsøkonomiske teorier og analyser, som har ligget til grund for konkret udviklingshjælp, men også bag vores moderne teorier og måling af økonomisk vækst generelt. Ifølge den tyske historiker Matthias Schmelzer, som har lavet den første store historiske analyse af OECD og deres rolle som udvikler af vores moderne vækstparadigme, har OECD's indflydelse været mere igennem en form for "soft power"; gennem produktion af økonomisk-teoretisk standardisering, diffusion og legitimering af økonomiske normer og ekspertise (Ibid.: 17). I tråd med PDT og postkolonial teori, anser Schmelzer dog ikke økonomisk vækst som et naturligt mål, men som et "result of a very specific ensemble of discourses, economic theory, and statistical standards" (Ibid.: 10). Ligesom PDT og postkolonial teori, forsøger Schmelzer således at afnaturalisere viden og videnskab, ved at påpege dens sociale og kulturelle konstruktion og dens grundantagelsers partikularitet og historicitet. Med direkte inspiration fra postkolonial teori, er Schmelzer's mål en "provincializing" af den økonomiske vækstdiskurs ved at fremvise den som en specifik vestlig konstruktion (Ibid.: 11; se også Zein-Elabdin & Charusheela 2004 for en anden postkolonial kritik af økonomividenskaben).

Som understreget, er dette også formålet med PDT's kritik af udviklingsdiskursen, men, paradoksalt nok, er det også netop på baggrund af dette at PDT – og mere overordnet meget postkolonial teori – er blevet kritiseret for at reproducere den samme dikotomiske opdeling mellem Øst og Vest, Syd og Nord, moderne og traditionelt, som man anklager de koloniale diskurser at operere med (Young 2000; Cooper 2005; Chibber 2013; Brimnes 2004). Hermed videreføres den essentialisme og orientalisme, som PDT ellers forsøger at undgå ved at vise, hvordan det vestlige udviklingsapparats rationaler er en partikulær og kulturel konstruktion (Kiely 1999 & Parfitt 2011). Ifølge den engelske udviklingsforsker Trevor Parfitt skal denne problematik findes i PDT's brug af foucauldianske begreber og metoder på en sådan måde, at de uundgåeligt må konstruere udvikling som en repressiv struktur, der er uigennemtrængelig for menneskelig agens (Parfitt: 453). I PDT's Foucault-inspirerede diskursbegreb optræder udviklingsdiskursen omnipresent, repressiv, disciplinerende og hegemonisk. Dette hegemoniske diskursbegreb er – som foregrebet ovenfor – blevet kritiseret for at operere med en uløselig binaritet mellem magtfuld og magtesløs og, i forlængelse heraf, at operere med et forsimplet forhold mellem struktur og agens, hvor agens i sidste ende bliver teoretisk umulig grund af en overdeterminerende struktur (Parfitt 2011).

Som følgende analyse vil vise, opererer OECD-rapporten om Grønlands økonomi fra 1999 ud fra mange af de præmisser, som PDT understreger i deres analyse og kritik af udviklingsdiskursen. Rapporten opererer med universelle analytiske og teoretiske greb – den er et masseprodukt, der pålægges uden megen hensynstagen til specifikke historiske, sociale eller kulturelle forhold. Når den faktisk forholder sig til sådanne partikulære forhold, optræder disse forhold altid som problematikker og barrierer for implementeringen af de ”nødvendige” reformer. Således vil første del af min analyse argumentere for, at rapporten i vid udstrækning fremstår som et fuldstændig paradigmatisk eksempel på en sådan udviklingsdiskurs som PDT kritiserer. Men, som jeg vil understrege i analysens anden del, er der stor forskel på rapportens form og indhold på den ene side og dens brug på den anden side. Her vil jeg med afsæt i Grønlands position som ”sovereign, but no quite,” påpege, hvordan Grønland tilsyneladende aktivt bruger rapporten som en ”platform” eller et ”signal”, hvormed de kan positionere sig mere selvstændigt både ift. Danmark og resten af det internationale samfund. Således både underbygger og korrigerer min analyse det teoretiske og analytiske apparat som PDF opererer med. På et hovedsagligt diskursivt niveau rammer PDT plet, men udeladelsen af diskursbrug, samt mere materielle og geopolitiske kontekster, leder til et for monolitisk og hegemonisk diskursbegreb, der ikke har blik for den kreative agens, som ”udviklingslande” – i dette tilfælde Grønland – faktisk fremviser.

Strategi for Fremtiden: udvikling og uafhængighed

OECD-rapporten ”Greenland’s Economy: Building a Strategy for the Future” (1999) var ikke første gang OECD engagerede sig i Grønlands økonomiske forhold. I kølvandet på en omfattende likviditetskrise i efteråret 1987 kommissionerede Grønland en økonom fra OECD til at udarbejde procedurer og redskaber til at undgå fremtidige økonomiske kriser. Resultatet blev en konsolidering af tidligere spredte produktions- og salgsvirksomheder i Royal Greenland A/S, som desuden blev pålagt at skulle operere på markedsvilkår og konkurrere på det internationale marked (Gulløv 2017: 383-384).

Både denne begivenhed og OECD-rapporten fra 1999 fylder dog meget lidt i Grønlandslitteraturen. Rapporten figurerer i økonomiske analyser og officielle rapporter af Grønland, men bliver oftest brugt som et neutralt referencepunkt (se bl.a. Lund 2011). Også i antologien *Grønland: Den Arktiske Koloni* (2017) bliver OECD’s engagement i Grønland – som

August 2020

refereret ovenfor – beskrevet meget neutralt og kortfattet og ikke yderligere problematiseret. Litteratur omkring OECD-rapporten findes primært i et temanummer af det politologiske tidsskrift *Politica* fra 2000, der specifikt forholder sig til rapporten og Grønlands økonomiske problemer og muligheder.

I et indlæg i temanummeret sætter daværende Landsstyremedlem for Økonomi og Handel, Josef Motzfeldt, tydeligt OECD-rapporten i en kontekst af økonomisk uafhængighed og Grønlands kamp for selvstændighed:

Grønlands Hjemmestyre fyldte 20 år sidste år. Netop i 1999 foregik der ligeledes flere begivenheder, som både signalerede hjemmestyrets markering af 20-årsdagen, og at Grønland nu var ved at være moden til at igangsætte en ny kurs mod en større uafhængighed. En uafhængighed som på sigt skal give os mulighed for at få igangsat de sidste skridt mod selvstændighed som nation. (Motzfeldt 2000: 5)

Motzfeldt præsenterer Grønlands økonomiske udvikling som en udvikling frem mod uafhængighed, en udvikling som han inddeler i fem faser, hvor den fjerde – som OECD-rapporten er en del af – kaldes ”strukturfasen”. Denne fase indvarsler en gennemgående omvæltning af Grønlands økonomiske struktur, og har til formål ”at reducere det offentlige engagement i erhvervslivet, reducere erhvervstilskuddene gradvist, skabe større dynamik og flere jobs i den private sektor.” (Ibid: 6). ”Strukturfasen” omtales generelt som en reformstrategi, der skal gøre Grønland ”moden” til den femte fase, ”nemlig arbejdet hen mod økonomisk uafhængighed.” (Ibid: 12). Særligt interessant for nærværende opgave er også, at Motzfeldt påpeger, at de strukturer der skal gøres op med i ”strukturfasen”, i høj grad er nedarvede fra kolonitiden (Ibid: 11). Den store offentlige sektor som dominerer økonomien i Grønland, præsenteres således som noget tilbagestående, noget der tilhører en anden tid, og som er uforeneligt med et økonomisk uafhængigt og selvstændigt Grønland. Således fylder ord og sætninger som ”privatisering”, ”liberalisering”, ”reducering af det offentlige engagement”, ”tiltrækning af private investorer”, ”åbning af økonomien”, og ”sunde markedsmæssige vilkår” meget i Motzfeldts artikel, og han taler sig hermed direkte ind i den retorik der også dominerer selve OECD-rapporten. Hvis vi husker PDT’s pointe om, at udvikling kræver elimineringen af ”traditionelle” barrierer for at kunne opnå fremgang, så er det, der fremstår traditionelt og

tilbagestående i Grønland den ekstensive statslige interventionisme i økonomien; det der i Motzfeldts øjne også udgør Grønlands økonomiske koloniale arv.

I OECD-rapporten ses løsningen på Grønlands økonomiske problemer som en gennemgående omstrukturering og liberalisering af det nuværende økonomiske system:

... a coherent medium-term strategy should be set out, including reform of the uniform price system, reducing the role of the public sector, a privatisation programme, improved competitive structure, deregulation of the housing market and reform of the transfer system. It should be supplemented with regional policy initiatives like strengthening entrepreneurship and development of infrastructure... (Ibid: 9)

Hele OECD's analyse af den grønlandske økonomi fremstår som et standardeksempel på økonomiske politikker for strukturreform, og man er også åbne om, at analysen følger "a standard methodology developed for similar territorial reviews of countries and regions within the OECD," (Ibid: 2) og at "structural policy is the only policy option available in Greenland." (Ibid: 9 & 31). Disse strukturreformer er nødvendige, hvis lavvækst og stigende arbejdsløshed skal undgås i Grønland (Ibid: 9). Vi får generelt optegnet et dystert billede af Grønlands økonomiske fremtid forudsat, at der ikke sker gennemgående strukturreformer, og Grønlands økonomiske uafhængighed afhænger således af gennemførelsen af de anbefalede strukturreformer (Ibid: 37 & 44).

Det paradoksale ved denne meget markedsorienterede reformstrategi er, at det i Grønland, på grund af særlige klimatiske, geografiske og demografiske forudsætninger, "is not possible even to come close to perfect competition," (Ibid: 12) og at "extreme climatic and geographical conditions in Greenland... have necessitated public dominance in the economy" (Ibid: 16 & 7). Men selvom OECD selv leverer forklaringen på Grønlands særlige økonomiske struktur, står man fast på de dogmatiske strukturreformer, retfærdiggjort af at økonomiske strukturer alligevel ikke er naturgivne, og således genstand for forandring og reform: "Neither total employment nor aggregate production in a country are exogenously given or determined by nature. Rather, they are shaped by the structure of the economy and how it is organised. Achieving higher prosperity and increased employment therefore involves continuous efforts to improve the functioning of the economy." (Ibid: 45). Dette er et eksempel på, hvordan økonomien adskilles fra naturen, politikken og det sociale liv, og politiske, geografiske og demografiske problematikker overføres

til problemer for økonomisk styring og rationel planlægning – et element, der som beskevet, er klassisk for udviklingsdiskursen. Det eneste, der forekommer naturgivent, er de nødvendige økonomiske reformer.

I rapporten ser vi generelt en bevægelse fra politiske beslutninger til økonomiske rationaliteter. I forhold til den offentlige sektor i Grønland står det bl.a. i rapporten:

”The size of the public sector is by its very nature a political choice. However, seen from an economic point of view, a big public sector implies there is a risk that public activities crowd out private activities, including enterprise start-ups, and a great risk of unfair competition as the public owned enterprises face a softer budget constraint. Another fundamental problem in an economy dominated by the public sector is a weak competitive pressure leading to inefficient use of resources. In addition, as the economy is small in itself the dominance of the public sector reinforces the diseconomies of scale in the private sector... (Ibid: 37)

Politiske beslutninger, der er taget med hensyn til opnåelsen af forskellige politiske mål og særlige geografiske og demografiske udfordringer underlægges her en økonomisk rationalitet, der delegitimerer disse beslutninger med henvisning til begreber om ”unfair competition”, ”weak competitive pressure”, ”inefficient use of resources”, og ”diseconomies of scale”.

Med henvisning til PDT ser vi, hvordan et analyseobjekts historiske og politiske strukturer sløres af et ”interpretive grid”, – ”an economic point of view” – der skal få Grønland til at passe ind i en på forhånd fastlagt model med dertilhørende standardløsninger. Fergusons argument om, at konstruktionen af underudviklede samfund som et passende teoretisk analyseobjekt er nødvendigt for konstitueringen af objektet som et mål for intervention, ser således ud til at passe glimrende på OECD-rapportens analyse af Grønlands økonomi. Her er det dog ikke fattigdom eller subsistensøkonomi, der konstrueres som en historisk retardering og en ”traditionel” barriere, men en for stor offentlig sektor og statslig indblanding i økonomien, der hæmmer Grønlands effektivitet, produktivitet og vækst. Modernisering er i dette tilfælde altså lig med en fri markedsøkonomi. Vi ser også eksempler på, hvordan de nødvendige økonomiske reformer sidestilles med rationalisering, og at disse modstilles den (irrationelle) offentlige sektor, som står som barriere for udvikling: ”Finally, the public sector is unlikely to be much reduced over

the coming years, although some decrease of public employment cannot be ruled out if privatisation and *rationalisation* get on stream.” (Ibid: 89, tilføjet kursiv).

Rapporten lægger også vægt på behovet for vedholdenhed hos de grønlandske politikere i fastholdelsen af de nødvendige økonomiske reformer, da reformprocessen ellers kunne ”lose momentum and potential investors might have increasing doubt about the government’s intentions/perseverance.” (Ibid: 58). Således problematiserer rapporten generelt grønlandske politikeres tendens til kortsigtede og snævre regionale politikker, og understreger vigtigheden af et større fokus på langsigtede og varige løsninger (Ibid: 37). Landsstyrets beslutning om at samle Grønland i én valgkreds applauderes således også, da grønlandske politikere dermed ikke længere repræsenterer et specifikt lokalmiljø, hvilket giver dem mindre påvirkelige overfor lokale særinteresser. (Ibid: 37 & 9). Det påpeges også, at den nødvendige reformstrategi bliver svær at udføre, da den uformelle samfundsstruktur i Grønland betyder, at grønlandske politikere er let tilgængelige, ”allowing those bearing the adjustment costs to make themselves heard easily.” (Ibid.: 46). Det politiske pres som uundgåeligt vil følge de umiddelbare omkostninger ved strukturreformerne, må således ikke stå i vejen for de mere omfattende omkostninger ved ikke at gennemføre strategien. Vi står således tilbage med en form for ”nødvendighedens politik”, hvor hensyn af nærdemokratisk og lokalpolitisk karakter underlægges det overordnede økonomiske rationale. Alt sammen sker det i et teknisk og neutralt økonomisk sprog, der tilsyneladende er hævet over subjektive og normative vurderinger. Udviklingen af den grønlandske økonomi sættes i forbindelse med nødvendigheden af et overordnet telos af fremgang og modernisering. I de kritiske perspektiver på rapporten sættes dette faktum hovedsagligt i forbindelse med rapportens økonomisk-teoretiske grundantagelser, som ses som eksempel på neoklassisk økonomisk teori og neoliberal politisk-økonomisk ideologi.

Den danske økonom Gorm Winther argumenterer således i ”Nyliberalisme og vidensøkonomi i et grønlandsk perspektiv” for, at der bag rapportens analyse og anbefalinger ligger en række teoretiske grundantagelser, der mere minder om ideologi end om videnskab. Denne ideologi synes at lede til en afvisning af, at der skulle eksistere andre muligheder for økonomisk politik i Grønland, og at den eneste vej således er OECD’s vej (Winther 2000; se også Nielsen 2000). OECD analyserer således Grønland efter en blank økonomisk-ideologisk skabelon, der udskriver

en ”standardiseret medicin, der kan kurere alle økonomiske sygdomme uanset, hvor et samfund måtte være placeret geografisk på kloden.” (Winther 2000: 17-18).

Samme type kritik går igen hos en anden dansk økonom, Jens Kaalhaug Nielsen, i ”Kriterierne for Grønlands økonomiske bæredygtighed – og deres strategiske implikationer”, hvor Nielsen skriver, at OECD i ”deres mekaniske bestræbelse på at bevise deres models universelle gyldighed glemmer... at tage Grønlands specielle historiske og geografiske situation i ed. (Nielsen 2000: 29). I OECD’s gennemgang af forskellige aspekter af Grønlands historie ser vi også, hvordan særlige forhold udelades, særligt forhold knyttet til Grønlands fortid som koloni. I rapporten får vi en fortælling om, hvordan Grønland indtil Anden Verdenskrig ”was a very isolated community with the economy almost entirely based on living resources,” og hvordan Grønland efter 1953, hvor det blev en formel del af Danmark, ”developed rapidly” (OECD 1999: 17). Vi får således en fortælling om, hvordan Grønland, før den dansk-ledte moderniseringsproces, var en isoleret subsistensøkonomi, uden dog at få fortællingen om, hvordan fastholdelsen af denne subsistensøkonomi var en central del af den danske koloniadministrations politik (Rud 2017: 9-28; Gulløv 2017).

Det er muligvis urimeligt at kritisere en økonomisk rapport for ikke at inddrage nuancerede historiske beskrivelser af Grønland, men det væsentlige her er, at denne type betragtninger per definition ikke kan inkluderes i udviklingsdiskursen, da det ligger udenfor dens rationalitet, dens sprog og dens ekspertise.

Det store spørgsmål er derfor, hvorfor Grønland lader en organisation, som repræsenterer en udviklingsdiskurs, der kritiseres af PDT og postkoloniale teoretikere for at have koloniale rødder? Hvilken motivation har Grønland for at få foretaget en gennemgående analyse af dens økonomi og anbefalinger til reformer fra ”the club of nations coordinating capitalist aid to the poor countries globally” (Schmelzer 2016: 218)? Jeg vil i det følgende afsnit argumentere for, at forklaringen ligger i Grønlands særlige position som selvstyrende område, men som endnu ikke selvstændig/suveræn nation, og at rapporten således bruges som en platform, hvorfra Grønland forsøger at positionere sig mere selvstændigt internationalt.

”Sovereign, but not quite”: Suverænitetspil og international positionering

Som allerede påpeget får vi noget af forklaringen på Grønlands motivation for at få foretaget OECD-rapporten i Josef Motzfeldts artikel i *Politica*. Her fremstår motivationen som et ønske

om at udvikle Grønlands økonomi imod større uafhængighed fra danske økonomiske bidrag og således er rapporten og dens anbefalinger et skridt på vejen mod selvstændighed. Motzfeldt ser således ud til ukritisk at optage OECD-rapportens anbefalinger, da de udgør den internationalt anerkendte vej til økonomisk ”modenhed”.

Men OECD-rapporten diskuteres også i Landstinget, hvor den bl.a. nævnes i Landstingets behandling af Landsstyret Udenrigspolitiske Redegørelse. Dette sker i forlængelse af en redegørelse for Grønlands internationale engagement, dets samarbejde med andre Oversøiske Lande og Territorier (OLT)¹, og en generel redegørelse for hvordan Grønland ”deltager aktivt i de globale samarbejdsstrukturer,” hvilket ”i 1999 blandt andet (har) udmøntet sig i Grønlands engagement med WTO, OECD og FN.” (Udenrigspolitisk Redegørelse 1999: <https://ina.gl/glsamlinger/samlinger/EM-1999/Dagsordenens%20punkt%2007-1.htm>). Selve rapporten omtales i korte vendinger, men umiddelbart efter omtalen beskrives Grønlands kommende deltagelse i Verdensudstilling Expo 2000, som et led i ”vores bestræbelser på at synliggøre Grønland i verden” (Udenrigspolitisk Redegørelse 1999). Rapporten bliver ligeledes omtalt af Landstingsmedlem for Kandidatforbundet, Mogens Kleist, i forbindelse med Grønlands stigende internationale engagement, hvor det noteres, at man ”er begyndt at ligge langt større mærke til vort land fra andre lande end før, og vi er blevet ret omfattende omtalt i OECD’s økonomiske rapport og vi har været åbne for flere af dens forslag, i forbindelse med vort arbejde for og driften af vort land.” (Udenrigspolitisk Redegørelse 1999). At Grønland bliver ”ret omfattende omtalt” i en rapport om landets økonomiske forhold burde være rimelig givet, men det væsentligste her er at, OECD-rapporten generelt sættes i en kontekst af Grønlands stigende engagement i internationale anliggender. Der er tilsyneladende mere fokus på dette internationale aspekt, end på selve rapportens konklusioner og anbefalinger.

Debatten om rapportens indhold afslører dog, at der ikke står et samlet grønlandsk Landsting bag dens konklusioner og anbefalinger. Det borgerligt-liberale parti Atassut kritiserer Landsstyret for at have kommissioneret en rapport, der ”blot samler støv i en af skrivebordsskufferne,” da ”resultatet af undersøgelse har været meget hårde for Landsstyrets øren, især for Landsstyremedlemmet for Økonomi” (Udenrigspolitisk Redegørelse 1999). På den modsatte side påpeger det socialistiske parti Inuit Ataqatigiit, at de gerne ser ”at man på nogle

---

¹ Se <https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Greenland-Representation-to-the-EU/Overseas-Countries-and-Territories> for beskrivelse.

områder kører efter opskriften,” så længe ”vi ikke glemmer de seneste års fejltagelser i grønlandske forhold,” da ”Udviklingen i det grønlandske samfund i de seneste år har været meget intens, men det åndelige er sakked agterud” (Udenrigspolitisk Redegørelse 1999). Der er således delte meninger om rapporten og dens indhold, så der ikke noget der for alvor tyder på, at et enigt politisk Grønland er parat til ukritisk at gennemføre de anbefalede reformer. Det væsentlige ser således ud til at være en villighed fra det officielle Grønland til at lytte på og overveje de internationalt accepterede doktriner omkring økonomisk udvikling. Denne villighed kan samlæses med en længere grønlandsk ambition om øget engagement med forskellige internationale organisationer og institutioner, som ser ud til at nyde mere eller mindre udelt opbakning i Landstinget.

Den danske politolog, Ulrik Pram Gad, argumenterer i ”Grønland i tøbrud: Kolonien på vej mod selvstændighed”, at Grønland siden Hjemmestyrets indførelse i 1979 har haft en prioritering om at få gjort omverdenen større end Danmark. Gad nævner bl.a. Grønlands engagement i ICC, det nordiske samarbejde og EU som områder, hvor Grønland har forsøgt at udvide omverdenen og skærpe sin internationale profil (<http://magasineturopa.dk/gronland-i-tobrud-kolonien-er-pa-vej-mod-selvstaendighed/>). Det er mit argument, at Grønlands motivation for at få foretaget OECD-rapporten bedst kan forstås som endnu et udtryk for denne ambition om at udvide omverdenen.

Gad har i et par artikler – bl.a. sammen med politologen Rebekka Adler Nissen – anvendt begrebet ”sovereignty games” for at vise, hvordan Grønland i deres internationale relationer ”mimer” suverænitet for at øge sin subjektivitet og udvide sit handlingsrum (Gad 2014; Adler-Nissen & Gad 2017). Adler-Nissen og Gad forsøger at udvide den klassiske dikotomi mellem ikke-suveræn og suveræn, ved at vise at ikke-formelt afkoloniserede territorier stadig kan ”perform postcolonial agency,” på en måde, der udfordrer de klassiske normer for suverænitet (Adler-Nissen & Gad 2017: 176). Grønland udgør et af disse territorier, der opererer i gråzonen mellem koloni og selvstændig stat:

these polities cannot be conceived of as only 'colonial'. Their relation to their metropole is not that of a traditional colony: undifferentiated, hierarchical submission. Paradoxically, their position involves independent claims to renounce independence. Acquiring their own sovereign status exists as a real option... The overseas countries and territories just didn't choose independence. But since

they did make a choice, they can no longer be counted as traditional colonial subjects, rather they represent a peculiar type of postcoloniality. (Ibid.:180)

Grønland har således juridisk og formel mulighed for at erklære selvstændighed, men er samtidig reelt økonomisk bundet af Danmark (Gad 2014: 109-110). Bloktilskuddet fra Danmark udgjorde i 2014 28 procent af det samlede grønlandske budget, hvortil der skal tillægges de øvrige økonomiske poster, som varetages af den danske stat – i alt bliver ca. 60 procent af Grønlands økonomi opretholdt af tilskud udefra (Gulløv 2017: 380). Økonomien kan således ses som den sidste rest, der binder Grønland til sin gamle kolonimagt.

Gad argumenterer for, at Grønland i dets internationale engagement (her særligt ift. EU) forsøger at sløre dets afhængighed af Danmark, for at fremvise selvstændig handlingskraft. Dette gøres bl.a. ved at ”photoshoppe” Danmark ud af billedet, i en strategi om at opbygge forventninger både hjemme og international om et Grønland der tager hånd om dets egne affærer – ”a sovereign Greenland” (Gad 2014: 100). I tilfældet med OECD-rapporten kan man argumentere for, at Grønland – gennem dets tilsyneladende villighed til at reformere deres økonomi efter de internationale accepterede modeller – fremviser modenhed og vilje til at udvikle sig uafhængigt og selvstændigt. Som vi har set i ovenstående, er hele formålet med OECD-rapporten at udvikle sig mere økonomisk uafhængigt, men vi ser også i debatterne i Landstinget, hvordan det ikke umiddelbart ser ud til, at man er parate til ukritisk at optage alle OECD’s anbefalinger. I Landstinget ser der endda ud til at være mere fokus på rapporten som et led i Grønlands generelle udenrigspolitiske engagement. OECD-rapporten – og samarbejdet med OECD – kan således læses som en platform, hvor Grønland viser villighed til at lægge dette sidste koloniale bånd bag sig, og det er således en måde, hvorpå Grønland fremviser subjektivitet og agens i det internationale samfund – og dermed én af måderne hvorpå Grønland forsøger at positionere sig mere selvstændigt som international aktør. Det særligt interessant er, at Grønland gør dette igennem en dogmatisk udviklingsdiskurs, som historisk set har tætte forbindelser til koloniale rationaliteter og forestillinger. I tilfældet med OECD-rapporten og Grønland, ser vi således, hvordan Grønlands position i gråzonen mellem suverænitet og afhængighed – dets position som ”sovereign, but not quite” (Adler-Nissen & Gad 2017: 179) – tillader en sløring af forholdet til Danmark og en aktiv positionering i det internationale samfund. Hermed bruger Grønland aktivt udviklingsdiskursen til at konstruere et handlingsrum, – en international platform i

selvstændighedskampen mod Danmark – der ellers ikke fremstår som tilgængeligt i PDT's teoretisering af udviklingsdiskursen.

Jeg vil dog afsluttende argumentere for, at denne postkoloniale agens ikke blot opstår som følge af Grønlands position i gråzonen mellem suverænitet og afhængighed, men også som et resultat af den stigende betydning Arktis og Grønland har fået i et højspændt geopolitisk landskab. Udviklingsdiskursen- og apparatet i den form som den analyseres hos PDT tillægges oftest amerikanske interesser (den vestlige verden), men det geopolitiske landskab har forandret sig markant siden 1999, hvor Kina nu gør sig mere og mere gældende som udfordrer til USA's supermagtsstatus på den internationale scene. Denne geopolitiske magtkamp udfolder sig med slående synlighed i Grønland og Arktis generelt, hvor stormagter som Rusland, USA og Kina kæmper om indflydelse på et territorie, der bliver af større og større geopolitisk vigtighed, bl.a. på baggrund af klimaforandringer, som ser ud til at åbne nye muligheder og handelsruter nord om Grønland. Den nylige sag om etableringen og finansieringen af et lufthavnsprojekt i Grønland viser de geopolitiske spændinger og det internationale miljø, som Grønland (meget dygtigt) navigerer i. Her var truslen om en kinesisk finansiering af projektet nok til at Danmark i sidste ende (formenlig påvirket af USA) valgte at finansiere projektet. Områdets internationale betydning understregedes også i 2019, hvor Præsident Trump foreslog et reelt opkøb af Grønland – formentlig for at cementere USA's position i Arktis (<https://blogs.lse.ac.uk/usappblog/2019/08/27/donald-trumps-designs-on-greenland-are-a-further-reminder-of-the-decline-of-the-us-led-liberal-world-order/>). Der eksisterer mange flere eksempler, men samlet understreger de en pointe om, at udviklingsdiskursen aldrig er hegemonisk, men altid knyttet til politiske, strategiske og i sidste ende materielle interesser og det er vid udstrækning disse kontekstuelle forhold, der tillader Grønland at handle kreativt og til deres egen fordel. Den gamle orden er ved at dø og den nye er endnu ikke født, og dette "tomrum" tillader i dag Grønland at spille stormagter op imod hinanden i et forsøg på at nå deres mål, som stadig er fuld selvstændighed. Til gengæld stiller disse geopolitiske og materielle forhold og interesser dog også spørgsmålstejn ved den postkoloniale agens, som Grønland udfører. Det er en agens, der hovedsagligt ser ud til at være positionel – en agens der er dømt til at manifestere sig i en konstant navigering mellem større nationers interesser. Man kan således spørge, om Grønlandsk selvstændighed og agens kan anskues udenfor denne konstante navigering eller om

man, bl.a. på grund af geografiske og demografiske udfordringer (og sit territories stigende værdi) – suverænitet eller ej – er tvunget til at forblive i forskellige asymmetriske magtforhold?

Konklusion

Jeg har i denne artikel undersøgt det paradoksale forhold mellem en udviklingsdiskurs med koloniale rødder og en tidligere kolonis kamp for større økonomisk uafhængighed af dens tidligere koloniasator. Gennem en kritisk gennemgang af Post-Development Theory har jeg udlagt centrale kontinuiteter mellem koloniale diskurser og udviklingsdiskurser, og fremvist hvordan udviklingsdiskursen fungerer som et selvreferende og normativt apparat, der med dens universalistiske modeller undertrykker partikulære historiske, geografiske og kulturelle forhold. Disse positioner har jeg brugt til at undersøge OECD-rapporten og påvist, at den i vid udstrækning opererer efter de samme parametre, som den udviklingsdiskurs der fremlægges af Post-Development Theory. Igennem en undersøgelse af grønlandske perspektiver på rapporten og Grønlands særegne position i gråzonen mellem suverænitet og afhængighed, argumenterer jeg dog for, at udviklingsdiskursen ikke er så hegemonisk, som den fremstår hos Post-Development Theory. Således argumenterer jeg for, at Grønland aktivt bruger rapporten i et forsøg på at distancere sig fra sin tidligere koloniasator og positionere sig mere selvstændigt internationalt. Afsluttende har jeg diskuteret, hvordan nylige udviklinger i det geopolitiske landskab åbner muligheder og handlingsrum for Grønland, der kan spille konkurrerende stormagter op i mod hinanden. Her argumenterer jeg i sidste ende for, at den postkoloniale agens som opstår i gråzonen mellem suverænitet og afhængighed nok er handling, men dog primært positionel i forhold til større nationers interesser og i asymmetriske magtforhold. Artiklen bidrager således til forskningslitteraturen ved at belyse endnu en front af Grønlands stigende internationale engagement og ved en historisering af OECD-rapporten, der hidtil har fået meget lidt opmærksomhed.

Litteraturliste:

- Adler-Nissen, R. & Gad, U. P. (2017): In the post-colonial waiting room: How overseas countries and territories play games with the norm of sovereignty. I: Epstein, C. (Red.): *Against International Relations Norms: Postcolonial Perspectives*, London: Routledge, 175-192.
- Brimnes, N. (2004): Fra enerådende diskurs til flertydig dialog: E. W. Said's *Orientalism* og moderne kulturmødeteori. *KONTUR*, 8, 26-29.
- Chakrabarty, D. (2007/2000): *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference – New Edition*. Princeton: Princeton University Press.
- Chatterjee, P. (1993): *The Nation and Its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories*. New Jersey: Princeton University Press.
- Chibber, V. (2013): *Postcolonial Theory and the Specter of Capital*. London: VERSO
- Cooper, F. (2005): Postcolonial Studies and the Study of History. Loomba, A. (Red.) *Postcolonial Studies and Beyond*. Durham/London: Duke University Press, 401-422
- Escobar, A. (1995). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton, Princeton: Princeton University Press. (3-290).
- Ferguson, J. (1995/1990): *The Anti-Politics Machine: "Development," Depoliticization, and Bureaucratic Power in Lesotho*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Foucault, M. (2007): *Security, Territory, Population, Lectures at the Collège de France 1977-78*. Houndmills/Basingstoke/Hampshire: Palgrave Macmillan
- Gad, U. P. (2014): Greenland: A post-Danish Sovereign Nation State in the Making. *Cooperation and Conflict*, 49 (1), (98-118).
- Go, J. (2016): *Postcolonial Thought and Social Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Gulløv, H. C. (2017): *Danmark og Kolonierne: Grønland – Den Arktiske Koloni*. København: Gads Forlag.
- Kiely, R. (1999): The Last Refuge of the Noble Savage? A Critical Assessment of Post-Development Theory. *The European Journal of Development Research*, 11 (1), 30-55.
- Lund, L. (2011): *Grønland – makroøkonomiske temaer*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Motzfeldt, J. (2000): Den politisk-økonomiske udvikling i Grønland: Vejen mod større økonomisk uafhængighed. *Politica*, 32 (1). 5-12.
- Nielsen, J. K. (2000): Kriterierne for Grønlands økonomiske bæredygtighed – og deres strategiske implikationer. *Politica*, 32 (1). 22-32.
- OECD (1999): *Greenland's Economy: Building a Strategy for the Future*. Paris: OECD Document.
- Parfitt, T. (2011): Post-Development and its Discontents. *Journal of Critical Realism*, 10 (4), 442-464
- Prakash, G. (1990): Writing Post-Orientalist Histories of the Third World: Perspective from Indian Historiography. *Comparative Studies in Society and History*, 32 (2), s. 383-408.

- Peet, R. & Hartwick, E. (2015): *Theories of Development: Contentions, Arguments, Alternatives*. New York: Guilford Press.
- Rahnema, M. with Bawtree, V. (Red.) (1997): *The Postdevelopment Reader*. Cape Town: David Philip Publishers.
- Rud, S. (2017): *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*. Cham: Palgrave Macmillan, Cambridge Imperial and Post-Colonial Studies Series.
- Sachs, W. (Red.) (2010/1992): *The Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power*. London: Zed Books Ltd.
- Schmelzer, M. (2016): *The Hegemony of Growth: The OECD and the Making of the Economic Growth Paradigm*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Winther, G. (2000): Nyliberalisme og vidensøkonomi i et grønlandsk perspektiv. *Politica*, 32 (1). (13-21). (8 ns)
- Young, R. (2001): *Postcolonialism: An Historical Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Zein-Elabdin, E. O. & Charusheela, S. (Red.) (2004): *Postcolonialism Meets Economics*. London: Routledge.

Hjemmesider:

<http://magasineteuropa.dk/gronland-i-tobrud-kolonien-er-pa-vej-mod-selvstaendighed/> (sidst besøgt d. 17/02/2020)

<https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Greenland-Representation-to-the-EU/Overseas-Countries-and-Territories> (sidst besøgt d. 17/02/2020)

<https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2018/China-and-the-Arctic/AY2018-Special-Section-Complete.pdf> (sidst besøgt d. 17/02/2020)

Udenrigspolitisk Redegørelse, d. 26 oktober 1999: <https://ina.gl/glsamlinger/samlinger/EM-1999/Dagsordenens%20punkt%2007-1.htm> (sidst besøgt d. 17/02/2020)

<https://blogs.lse.ac.uk/usappblog/2019/08/27/donald-trumps-designs-on-greenland-are-a-further-reminder-of-the-decline-of-the-us-led-liberal-world-order/> (sidst besøgt d. 17/02/2020)

<https://www.dr.dk/nyheder/politik/loekke-vil-bruge-700-millioner-paa-lufthavne-i-groenland-en-historisk-dag> (sidst besøgt d. 17/02/2020)

